

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

PRÁVO NA ŽIVOT VS. JEHO NEPŘIROZENÉ UKONČENÍ

Diplomová práce

RIGHT TO LIFE VS. UNNATURAL TERMINATION OF LIFE

2012

Petra Dupáková

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Michaela Hendrychová, CSc.

Katedra občanského práva

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Podpis

Poděkování:

Ráda bych poděkovala paní doc. JUDr. Michaelé Hendrychové, CSc. za trpělivost, ochotu a odborné vedení této práce. Za cenné rady, nápady a konzultace. A dále také všem ostatním zúčastněným za jejich nekonečnou trpělivost a podporu.

„ Ut corpora nostra sine mente, sic civitas sine lege. “

(„ Tak jako naše těla bez mysli, tak vypadá i společnost bez zákonů. “)

Marcus Tullius Cicero (Pro Cluentio, 53)

OBSAH

1. Úvod.....	8
2. Právo na život.....	10
2.1. Pojem práva na život	10
2.2. Lidský život a jeho vymezení	12
2.2.1. Náboženské pojetí lidského života	12
2.2.2. Filozofické pojetí lidského života	14
2.2.3. Biologické a medicínské pojetí lidského života.....	15
2.2.4. Právní, společenské pojetí lidského života	16
3. Ústavní zakotvení práva na život v ČR.....	17
3.1. Právo na život a jeho úprava v Listině základních práv a svobod	18
3.2. Omezení práva na život dle Listiny základních práv a svobod.....	19
4. Mezinárodní úprava a úprava evropská práva na život	20
4.1. Všeobecná deklarace lidských práv OSN.....	21
4.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	21
4.3. Úmluva o právech dítěte.....	22
4.4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen.....	23
4.5. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	23
4.6. Charta základních práv v EU	26
5. Platná právní úprava v ČR	26
5.1. Všeobecné osobnostní právo.....	27
5.2. Subjekt všeobecného osobnostního práva.....	29
5.3. Právo na život jako osobnostní právo	30
5.4. Srovnání s úpravou zákona č. 89/2012 Sb.....	31
6. Ochrana počátku života a umělé přerušování těhotenství	32
6.1. Historický exkurz.....	33
6.2. Právní úprava umělého přerušování těhotenství a její vývoj.....	35
6.3. Judikatura ESLP k umělému přerušování těhotenství.....	38
6.4. Umělé přerušování těhotenství a právo na život	39
6.4.1. Lidskou bytostí od početí.....	40
6.4.2. Lidskou bytostí od narození.....	40
6.4.3. Gradualistické pojetí lidské bytosti	41

6.4.4. Právo na život dosud nenarozeného dítěte.....	42
7. Pojem euthanasie.....	43
7.1. Euthanasie během dosavadní historie	44
7.2. Dělení a typy euthanasie	47
7.3. Asistované suicidium a dříve vyslovená přání.....	49
7.4. Právní úprava euthanasie v ČR.....	50
7.5. Zahraniční přístupy k euthanasii	54
7.6. Judikatura ESLP k euthanasii.....	56
7.7. Názory pro a proti euthanasii	57
8. Závěr	60
Seznam použité literatury a zdrojů	64
RESUMÉ.....	72
ABSTRACT.....	72
KLÍČOVÁ SLOVA.....	73

* Počítaných stran textu 55

* Počet normostran 74

1. Úvod

Základní lidská práva mají v naší společnosti přední postavení, jejich právní ochrana by měla být samozřejmostí. Ne vždy tomu tak ovšem bylo. Teprve v poválečném období se základní lidská práva stala předmětem právní ochrany.

Tato práce je věnována nejzákladnějšímu lidskému právu, právu na život. Život považujeme za nejvyšší hodnotu, kterou nelze nahradit, kterou nelze s žádnou jinou zaměnit. Vzhledem k tomu, že problematika práva na život zahrnuje nejen právo samotné, ale i mnoho paralelních institutů, je zapotřebí zamyslet se nad kompletním rozměrem práva na život. Ať již by se jednalo o otázku ochrany lidského života před narozením, vhodnou péči o život jednotlivce i společnosti, aplikaci biomedicínských technologií či o otázky přístupu k ochraně lidského života při jeho konci.

Účelem této práce je definování všech aspektů života, vymezení všech jeho dimenzí, poukázání na jeho ochranu nejen vnitrostátní, ale i mezinárodní. Je potřebné si uvědomit všechny dimenze lidského života a nepojímat tuto hodnotu pouze jako biologickou kategorii a chránit proto pouze jeho fyzickou schránku. Tato práce porovnává právo na život s analogickými a v širší veřejnosti nejznámějšími instituty – umělým přerušением těhotenství a euthanasií. Tyto hraniční instituty jsou nejdiskutovanější právě proto, že stojí na samých koncích života. První z nich na jeho počátku a druhý při jeho konci.

Tato diplomová práce je členěna na několik kapitol. Úvodní kapitola pojednává o právu na život obecně. Je zde zahrnuto stručné vymezení lidského života, a to z několika odlišných pohledů, včetně jeho začlenění do skupiny lidských práv. Kapitola je věnována pouze životu lidskému, který je tu rozebrán v celkem čtyřech náhledech, a to v náhledu náboženském, filozofickém, biologickém a nakonec v náhledu právním. Cílem je tak poukázat na různorodost v názorech na právo na život, tak jak jej každý z hlediska svého náboženského, filozofického přesvědčení vnímá a tak jak se i z podstaty medicíny odráží v právní úpravě.

Následující kapitoly pak navazují na kapitolu úvodní, neboť se věnují rozebrání právní stránky problematiky práva na život. V kapitole třetí je pojednáno o právní úpravě práva na život na ústavní rovině. Především se jedná o materii obsaženou

v Listině základních práv a svobod, která zakotvuje právo na život jako nezadatelné, nezcizitelné, nepřevoditelné a nepromlčitelné. I přesto však existují jistá omezení bezmezní ochrany života, které jsou taktéž obsažena v Listině základních práv a svobod. S tím souvisí i následující kapitola, která se zabývá právní úpravou mezinárodní. Jedná se o stručný přehled nejvýznamnějších mezinárodních dokumentů věnující se a zakotvující právo na život. Je zde uvedena Organizace spojených národů se Všeobecnou deklarací o lidských právech, Mezinárodním paktem o občanských a politických právech, Úmluvou o právech dítěte a Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen, dále Rada Evropy s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod a nakonec Evropská společenství. V kapitole sedmé je také krátce pojednáno o dokumentu Rady Evropy - o Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, tedy o Úmluvě lidských práv a biomedicíně. Stěžejní část následující kapitoly představuje právo na život z pohledu občanskoprávní úpravy jako dílčí právo všeobecného osobnostního práva dle § 11 a následující občanského zákoníku.

Jakým způsobem a zda vůbec je poskytnuta právní ochrana počátku života řeší kapitola šestá. Morální standardy, tradice, náboženské či filozofické ideologie rozhodují v konečném důsledku o postoji společnosti k počátku života a jeho právní ochraně. Vzhledem k tomu, že se jedná o problematické a složité téma, není s podivem, že nelze zvolit jediné univerzální, správné a všeobecně přijatelné řešení. Problematika umělého přerušení těhotenství je materií, která natolik podléhá vnitřnímu přesvědčení každého jednotlivce, že je nezbytné vždy dojít kompromisu. Porovnání náhledů na ochranu života, na jeho vznik a na hodnoty s ním spojené probírá kapitola šestá. Ta uvádí argumenty zastánců i kritiků umělého přerušení, které se promítají do možností řešení a východisek této problematiky.

S tím souvisí i historický vývoj nejen ve společenském mínění, ale také i v právních úpravách. Velká část je věnována tuzemské právní úpravě umělého přerušení těhotenství, s menším zmíněním ostatních cizích právních úprav. Kapitola rozebírá situaci v České republice, jaké názorové spektrum v české veřejnosti převládá a jaký vliv tak má na právní úpravu. Zároveň názorně poukazuje na přístup k umělému přerušení těhotenství na mezinárodním poli zmíněním několika případů řešených

v jurisdikci Evropského soudu pro lidská práva. Cílem je nastínit několik názorových teorií, které se věnují dané problematice a také způsob, jak tyto teorie byly promítnuty do naší, ale i světové legislativy.

Stejně tak jako umělé přerušení těhotenství vede se na téma euthanasie živá diskuze napříč celou společností. Akt, který jedni označují za milosrdenství a druzí za neospravedlnitelné jednání, není problémem nejen právním, ale zejména etickým. Její zastánci zdůrazňují právo každého na osobní autonomii, na rozhodování o svém těle, o své budoucnosti a konečně o své smrti, její odpůrci zas přesvědčivě argumentují, že lidský život je dar, nejvyšší hodnota, o které nikdo není oprávněn rozhodovat, respektive o jeho nepřirozeném konci. Právní úprava euthanasie je často velmi sporná zejména pro proporcionální poměření práva na respektování osobní autonomie či právní ochrany života.

Závěrečná kapitola provádí celkovou analýzu pohledu na euthanasii a důstojného umírání nejen z dnešního pohledu, ale i z pohledu historického. Stručně osvětluje pojem euthanasie jako pomoci při umírání, přičemž dále vypočítává dělení dle jednání či míry pomoci při umírání. Zároveň s tím srovnává i asistované suicidium jako možnost ukončení života a také institut dříve vyslovených přání. Všechny tyto instituty porovnává v české právní úpravě, nejen stávající, ale i možné a připravované. Následně tuzemskou právní úpravu konfrontuje s právní úpravou zahraniční s uvedením nejzákladnějších soudních rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva. Cílem kapitoly je tak rozbor argumentů zastánců i odpůrců euthanasie, shrnutí důvodů pro a proti, provést komparaci právních úprav a náhledů na euthanasii a asistovanou sebevraždu.

2. Právo na život

2.1. Pojem práva na život

Právo na život jakožto jedno ze základních lidských práv představuje jedno z práv stěžejních, ba dokonce můžeme toto právo označit za právo nejzákladnější. Neboť toto právo, a v důsledku samotný život, podmiňuje existenci člověka a stává se tak

předpokladem všech dalších následujících lidských práv. Podstatou práva na život je nejen jeho ochrana, ale i dané jasné mantinely, kdy žádná lidská bytost by neměla být zbavena života. Právní ochrana by tak měla být poskytována jedincům od okamžiku „počátku života“ až po jeho ukončení, respektive skončení.

Základní lidská práva je možno třídit a klasifikovat na základě několika hledisek, přitom však nejužívanější je klasifikace dle tzv. generací. Tyto prakticky staví na historickém vývoji lidských práv demokratických zemí. Dnes klasifikujeme celkem čtyři generace lidských práv, kdy každá z těchto generací je jakýmsi východiskem pro společenské, kulturní a jiné problémy, které úzce souvisí s právě s těmito právy.

Právo na život patří, vedle například práva na osobní svobodu, právo na majetek či právo na soudní ochranu, mezi tzv. první generaci lidských práv. Tato generace je představována francouzským a anglosaským pojetím lidských práv, kdy svého vrcholu dosáhla na přelomu 18. a 19. století. S právem na život v první generaci lidských práv úzce souvisí generace čtvrtá. Tato generace je spojena s postmoderní společností, tedy společností diametrálně odlišnou od společnosti z přelomu 18. a 19. století. Vypořádává se s charakteristickými problémy této doby, jako například právo nenarozených lidských bytostí či právo na smrt, respektive euthanasii. Jedná se tedy o práva, kde některá z nich jsou velmi diskutabilní a vede se o nich ostrá diskuze. Je nezbytné v této době, v závislosti na rozvoji nových technologií a vědy, řešit problémy související s těmito právy, které mnohdy zasahují dílčím způsobem do osobnostní sféry jedince. Je nezbytné, aby společnost chránila oprávněné zájmy jednotlivců před nezákonnými zásahy jiných a zároveň aby regulovala možnost využití některých vymožeností nových technologií a vědy.

Právo na život, jak bylo řečeno, je jedním ze základních lidských práv, jehož objektem je nejzákladnější hodnota – život, od které jsou odvislá další lidská práva a hodnoty, které jsou jejich náplní. Všechna tato práva mají absolutní charakter, působí erga omnes, tedy vůči všem a tito (od jednotlivců po státy a státní instituce) mají povinnost je respektovat. V důsledku je proto právo na život bráno jako právo univerzální, kterému neodpovídá žádná povinnost žít. Porušením tohoto práva tak

nemůže být pokus o sebevraždu, ale právní úkon, kterým by někdo zmocňoval jiného, aby ho usmrtil, by byl úkonem neplatným.¹

2.2. Lidský život a jeho vymezení

Institut života se nedotýká pouze člověka. Dotýká se i ostatních žijících součástí přírody, ať už by se jednalo o život fauny, či flóry. Předmětem práva na život se ale stává pouze život lidský, neboť člověk jako jediná živá bytost je nadána schopností určovat a vymezovat svůj život, nakládat s ním, rozhodovat o něm. V dnešní době pak je naprosto nepřijatelné, aby byl člověk brán jako věc a bylo s ním takto nakládáno.

Lidský život je pro člověka nejvyšší hodnotou, proto můžeme pozorovat několik aspektů, rovin života, ať už od pojetí biologického, filozofického, společenského po pojetí náboženského.

2.2.1. Náboženské pojetí lidského života

Religionistické pojetí života je založeno na ideji „Božího daru“, tedy pojetí života jako předmětu posvátného, který nám byl z Boží milosti dán.² Z povahy věci pak vyplývá, že lidský život je něčím výjimečným a takto by k němu mělo být přistupováno. Podstatou je náležitá ochrana lidského života již od jeho počátku, zde již od okamžiku početí, až po přirozenou smrt. Je zcela nemyslitelné a s ohledem na Boží zákon také nezákonné, jakékoliv zasahování do průběhu života či snad jeho nepřirozené ukončení.

Pro naši zeměpisnou oblast je za nejdominantnější považováno náboženství křesťanské, které výše zmíněné postuláty zachovává především v Písmu svatém, zejména pak v Dekalogu. Celé Desatero je koncipováno jako základní zákon křesťanské obce, ve kterém jsou formulovány základní povinnosti člověka. V tomto případě je pro tuto práci stěžejní přikázání páté - „Nezabiješ!“. Jak již bylo uvedeno, křesťané věří, že lidský život je dílem Boha stvořitele a nikdo není oprávněn toto dílo ničit. V žalmu Davidově se mluví o identitě člověka již při početí „*Tys to byl, kdo utvořil mé ledví,*

¹ BOGUSZAK, Jiří: Diferenciace lidských práv. *Právník*, 2000, č. 3

² ONDOK, Josef Petr: *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha: Triton, 2005, str. 26 - 27

v životě mé matky jsi mě utkal. Tobě nezůstala skryta jediná z mých kostí, když jsem byl v skrytosti tvořen a hněten v nejhlubších útrobách země. Tvé oči mě viděly v zárodku, všechno bylo zapsáno v tvé knize: dny tak, jak se vytvářely, dřív než jediný z nich nastal.“³ Lidský život je chráněn, jak již bylo řečeno, už od okamžiku početí. Při oplodnění – okamžiku splnutí vajíčka se spermií – Bůh obdaří novou lidskou bytost individuální duší a jako taková je brána jako člověk s právem na život. Proto i zákrok umělého přerušení těhotenství je považováno církví za usmrcení, zprotivení se základnímu zákonu a těžkým hříchem a k umělému přerušení těhotenství se staví negativně. Tyto názory můžeme nalézt ve velkém množství církevních textů a dokumentů z historie i současnosti.⁴ Dle části katolických teologů by však ve výjimečných případech mohla být interrupce eticky ospravedlněna. Jednalo by se o případy tzv. nepřímých potratů, kdy omluvitelným předpokladem umělého přerušení těhotenství je lékařský zákrok na matce, např. operace zhoubného rakovinového nádoru, a i přes záměr zachránit matku i plod, je v důsledku provedeného zákroku těhotenství přerušeno. Smrt plodu by tedy neměla být brána jako prostředek k záchraně matky, ale jako zhodnocení proporcionálních důvodů pro a proti záchraně (např. plod není natolik vyvinut, že by v případě smrti matky nebyl schopen života)⁵

Na druhé straně je pravdou, že na výše zmíněné nelze pohlížet ultimativně, neboť dle křesťanské tradice se absolutní ochrana lidského života za každé situace nepožaduje. Nepřirozená smrt by mohla být schválena, pokud by mohly být ohroženy jiné velké hodnoty, jako je třeba život druhého. Zákaz zabít jiného by tedy mohl být prolomen za situace, kdy by stál život proti životu, kdy by byla použita oprávněná obrana.⁶

Co se problematiky nepřirozeného ukončení života týče, je umělé přerušení těhotenství v dnešní době v mnoha zemích povoleno, přičemž je ale korigováno určitými pravidly a podléhá právní regulaci státu. V některých zemích je však tento postup, tedy umělé přerušení těhotenství, přísně zakázán. Ve většině případů se tak děje

---

³ Žalm 139, 13.15.16

⁴ ROTTER, Hans: *Důstojnost lidského života, základní otázky lékařské etiky*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. Str. 52

⁵ ONDOK, Josef Petr: *Bioetika*. 1. vydání. Svitavy: Trinitas, 1999. Str. 79; rovněž v etice medicíny je zakotveno, že při ohrožení života matky i plodu, se sluší první pomoci matce

⁶ ROTTER, Hans: *Důstojnost lidského života, základní otázky lékařské etiky*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. Str. 30

na podkladě vlivu náboženské víry dané země, jako příkladem Irsko ⁷ či Polsko s neodmyslitelným vlivem katolické církve. Ohledně oblasti ukončení života prostřednictvím euthanasie, i zde se křesťanství staví proti. Naprosto zapovězena je tzv. aktivní přímá euthanasie, při které lékař ukončí pacientův život, a to svým záměrným jednáním. Výjimkou by byla tzv. nepřímá euthanasie, při které lékař podává svému pacientovi utišující prostředky, jejichž vedlejším účinkem může být zkrácení pacientova života. ⁸ Z výše uvedeného rozboru plyne očividný zákaz zbavení života druhého, jenž je náplní zmíněných náboženských pravidel a hodnot, zejména tedy pátého přikázání.

2.2.2. Filozofické pojetí lidského života

Z historického exkurzu do filozofických dějin vyplývá různorodost pojetí lidského života odvíjející se od způsobu myšlení a chápání chodu světa. Vzhledem k tomu, že se jedná o teorie, při kterých má každý jedinec právo na své vlastní filozofické přesvědčení, je těchto teorií nepřeborné množství. Je třeba uvést, že se tak děje již od prvopočátků filozofie samotné. Již v 6. století př. n. l. například Anaximandros věřil, že planeta Země bývala kapalná a jejím postupným vysoušením vzniká život, tedy i život člověka. V pozdějším antickém období se formulovaly i další ideje ohledně pojetí lidského života. Jak bylo uvedeno, těchto teorií a názorů je nepřeborné množství, v širším povědomí jsou ale pak nejznámější filozofie Platónova a Aristotelova. Zde se protínají dva protichůdné názory ohledně existence života. Platónova či Aristotelova škola pokládala za vznik lidského života chvíli, kdy plod je schopen se bez vnějšího zásahu sám pohybovat, kdy matka cítí jeho pohyby. Naproti tomu opačné názory pak navíc požadovaly i podmínku životaschopnosti, ba dokonce podmínku určité míry soběstačnosti a úrovně vědění. ⁹ Někteří brali za rozhodující uhnízdění oplodněného vajíčka v děložní sliznici. ¹⁰ Někteří pak počátek srdeční činnosti nebo určitou rozumovou vyspělost.

---

⁷ Čl. 40 irské Ústavy stanoví, že „stát uznává právo na život nenarozeného a zajišťuje prostřednictvím zákona jeho ochranu“

⁸ PESCHKE, Karl – Heinz: *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999. Str. 282

⁹ BLECHA, Ivan a kolektiv: *Filozofický slovník*. 2. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. Str. 451

¹⁰ WILLKE John, WILLKE Barbara: *Člověkem od početí. Být či nebýt?*. Český Těšín: Cor Jesu, 1993. Str. 59

2.2.3. Biologické a medicínské pojetí lidského života

Biologie, jakožto přírodní disciplína zabývající se všemi organismy a vším, co s nimi souvisí, poskytuje na rozdíl od výše zmíněného náboženství a filozofie hmatatelné důkazy a ověřená fakta. Biologie se zabývá celým širokým spektrem vzniku, života a zániku organismů, od jednotlivých buněčných organel po jedince, populaci, ekosystém. Svým bádáním přináší cenné poznatky, které následně mohou být použity dále, např. v medicíně.¹¹ Z biologického hlediska se jedná o procesy, které se odehrávají na úrovni buněk, orgánů a celého organismu. Životem se zde tedy rozumí růst systému, sebezachování systému, schopnost systému reagovat na vnější podněty, reprodukovat se či přizpůsobovat se vnějším podmínkám.

Co se týče ochrany lidského života a práva na život právě v oblasti medicíny, je toto pojetí zakotveno zejména v nejznámějším deontologickém kodexu, v Hippokratově přísaze, která vznikla již 400 před naším letopočtem. Tato přísaha, která je nejrozšířenějším z textů Corpus Hippocraticum, pokládá základy kodifikovaným mravním závazkům lékařů vůči svým pacientům a jejich právům. Původní Hippokratova přísaha praví: *„Lékařské úkony budu konat v zájmu a ve prospěch nemocného, dle svých schopností a svého úsudku. Vystřihám se všeho, co by bylo ke škodě a co by nebylo správné. Nepodám nikomu smrtící prostředek, ani kdyby mne o to kdokoli požádal, nikomu taky nebudu radit, jak zemřít. Žádné ženě nedám prostředek k vyhnání plodu.“*¹² Z této formulace vyplývá nejen vyhnutí se provedení euthanasie, tak i zákroku umělého přerušení těhotenství. Světová zdravotnická organizace (WHO) pak v roce 1948 sestavila tzv. Ženevský lékařský slib, který je považován za moderní formu Hippokratovy přísahy. *„Zdraví mých pacientů bude mým nejpřednějším zájmem. Budu s největší pozorností ochraňovat lidský život, a to od okamžiku jeho vzniku. Ani nátlak a vyhrožování mne nedonutí k tomu, abych své lékařské znalosti obrátil proti*

---

¹¹ BENDA Vladimír, BABŮREK Ivan, KOTRBA Pavel.: *Základy biologie*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, 2006. Str. 8

¹² WikiSkripta pro studenty lékařských fakult: *Hippokratova přísaha* [online], 2011. Citováno 1. 3. 2012, wikiskripta.eu. Dostupné z WWW: http://www.wikiskripta.eu/index.php/Hippokratova_p%C5%99%C3%ADsaha

některému člověku.“¹³ Z citovaných přísah je především patrné, jaký vliv mají na medicínu vědecké poznatky a technický pokrok.

Na základě takto získaných vědeckých poznatků pak i společnost staví své základní kameny pro právní pojetí lidského života a jeho právní úpravu, neboť ani víru v náboženství či filozofické přístupy z důvodu omezené možnosti ověření faktů nelze prosazovat silou zákona, na rozdíl od vědecky doložených a hmatatelných podkladů biologické vědy a medicíny. Medicína a zdravotnictví je jako jediné poměrně přesně definovat fyziologické procesy a vývoj. I přes výrazný medicínský pokrok, není stále ještě věda schopna s jistotou říci, kdy je již lidský plod na takové úrovni, aby jej bylo záhodno chránit či zda je hodno jej chránit v jeho rané podobě.

Tento vývoj doprovází tedy naléhavý požadavek dostatečně zabezpečit právní ochranu nejen práva na život, ale i celou osobnost fyzických osob, zejména prostřednictvím přesné a jednoznačné legislativní úpravy a její následnou realizací a aplikací.

2.2.4. Právní, společenské pojetí lidského života

Pokud jde o pojetí právní, tedy pokud hovoříme o pojmu právo na život, objektem je výhradně lidský život. Jedná se o nejednoznačnou a nejednotnou problematiku, kdy záleží na každém jednotlivém společenství, jak na rozměr lidského života nahlíží. Jak již bylo zmíněno výše, právo na život je jedním ze základních lidských práv, z nichž jsou pak ostatní lidská práva odvozena.¹⁴ Právo by však mělo jako univerzální systém postihnout tuto problematiku v celé její šíři, neboť svými normami zajišťuje určitou regulaci hodnot, u kterých panuje celospolečenská shoda.

Lidský život je v demokratické společnosti považován za nejvyšší hodnotu, kterou je potřeba také náležitě chránit. Ne vždy tomu tak v lidských dějinách a státních zřízení různých typů bylo. Teprve postupným vývojem společnosti v moderní demokracii se právo na život stává lidským právem, které je zakotveno v pramenech

---

¹³ Pavlíček Mirek: *Hippokratova přísaha* [online], 2006. Citováno 1. 3. 2012, euromedicine.eu. Dostupné z WWW: <http://www.euromedicine.eu/cze/clanky/detail/64/>

¹⁴ BLAHOŽ, Josef: *Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva*. Praha: ASPI, 2005. Str. 34

práva nejvyšší právní síly a je upraveno i na evropské a mezinárodní úrovni. Vzhledem k tomuto právnímu zakotvení je právo na život uchráněno před svévolným zásahem státu a je, spolu s dalšími lidskými právy a svobodami, bráno jako právo nezadatelné, nezrušitelné, nepromlčitelné a nezcizitelné.¹⁵ Problematika práva na život je v současné společnosti často diskutována hned v několika okruzích. V souvislosti s pácháním trestné činnosti je jedním z okruhů otázka trestu smrti, byť drtivá většina demokratických zemí učinila legislativní kroky vedoucí k zákazu uložení a provedení takového trestu. Dalším z okruhů je institut euthanasie, kterému je věnována kapitola sedmá a institut umělého přerušování těhotenství, kterému je pak věnována kapitola šestá.

Vzhledem k získaným výsledkům na poli lékařské vědy, ať už se týkají období vzniku života či jeho zániku, by právo mělo být pružným nástrojem ke zkorigování právní úpravy problematických institutů. Je nepochybné, že i myšlenky a názoru pramenící z pojetí náboženského a filozofického by měly být respektovány a při tvorbě nové právní úpravy také zohledňovány.

3. Ústavní zakotvení práva na život v ČR

Ústava České republiky prohlašuje Českou republiku za svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát, jenž je založen na právní ochraně práv a svobod člověka a občana, zejména atributem právní jistoty spočívající ve vázanosti státu jím tvořeným právem, v nezávislosti a nestrannosti soudů či zákazu retroaktivity práva.¹⁶ Tyto základy práv a svobod člověka a občana a jejich nejširší ústavněprávní základ je pak obsažen a dále specifikován v Listině základních práv a svobod, která představuje katalog nejen práv občanských, ale i práv politických či hospodářských a svou podstatou čerpá i z úpravy mezinárodní a evropské.¹⁷

---

¹⁵ PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří, KNAPP, Viktor, KOSTEČKA, Jan, SOVÁK, Zdeněk: *Ústava a ústavní řád České republiky. Díl II Práva a svobody*. Praha: Linde Praha, a.s., 1996. Str. 35

¹⁶ PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří: *Ústava a ústavní řád České republiky, díl I*. Praha: Linde Praha, a.s., 1994. Str. 38;

PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří, KNAPP, Viktor, KOSTEČKA, Jan, SOVÁK, Zdeněk: *Ústava a ústavní řád České republiky. Díl II Práva a svobody*. Praha: Linde Praha, a.s., 1996. Str. 44

¹⁷ Konkretizaci a rozvedení těchto základů následně spatřujeme jak ve sféře veřejnoprávní (právo na informace, svoboda spolčování, aj.), tak i ve sféře soukromoprávní. V oblasti práva soukromého je pak

Základním principem, na kterém je Listina základních práv a svobod založena, je přirozenoprávní koncepce, dle které práva a svobody existují nezávisle na rozhodnutí státu.¹⁸ S ohledem na skutečnost, že stát v jednotlivých ustanoveních Listiny tato práva zakotvil a zaručil, jej tato činnost zároveň zavázala k jejich ochraně. Práva obsažená v Listině základních práv a svobod jsou koncipována jako nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná. Nikdo se jich nemůže vzdát ve prospěch někoho jiného, nemůže je nikomu postoupit, neboť takové ujednání by bylo absolutně neplatné, nemohou být zrušena a nerespektování takto vymezených hodnot zakotvených práv by bylo nepřípustné jako změna podstatných náležitostí demokratického právního státu.¹⁹

3.1. Právo na život a jeho úprava v Listině základních práv a svobod

Právo na život každého jedince představuje základní kámen a hodnotový základ pro samotnou existenci člověka, společnosti. Nejpodstatnějšími ustanoveními pro právo na život jsou čl. 6 Listiny a čl. 7 odst. 1 Listiny, která zaručují každému právo na život a ochranu jeho soukromí a nedotknutelnost jeho osoby, a jejichž cílem je ochrana jednotlivce před jakýmkoli druhem svévolného zbavení života. Právo na život, tak jak je v Listině základních práv a svobod upraveno, je tedy garantováno pouze jako právo faktické, nikoliv jako právo kvalitativní.²⁰

Článek 6 Listiny formuluje právo na život po narození jedince nepodmíněně, lze se ho proto přímo domáhat, lze ho přímo aplikovat bez jakéhokoli omezení, na rozdíl od stavu před narozením. V tomto mezidobí je ochrana prenatálního života poskytována zprostředkovaně prostřednictvím prováděcích právních předpisů v mezích, kdy se tato ochrana obvykle váže na pevně stanovenou věkovou hranici vývoje plodu. Z předešlého plyne názor, že ochrana prenatálního života je tedy jen normou právně téměř

---

stěžejním pramenem úpravy občanský zákoník, který tvoří ve středoevropské oblasti obecný základ soukromého práva a toto pojetí najde své místo i v připravované rekonstrukci soukromého práva, zejména pak v novém občanském zákoníku.

¹⁸ GERLOCH, Aleš: *Teorie práva*. 4. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. Str. 230

¹⁹ PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří, KNAPP, Viktor, KOSTEČKA, Jan, SOVÁK, Zdeněk: *Ústava a ústavní řád České republiky. Díl II Práva a svobody*. Praha: Linde Praha, a.s., 1996. Str. 34 - 36

²⁰ ČERNJAK, Jurij: *Komentář pro aplikační praxi k čl. 6 Listiny základních práv a svobod*. Praha: ASPI. Původní nebo upravené texty pro ASPI

nevymahatelnou, z níž nelze přímo dovést úplný zákaz umělého přerušování těhotenství.²¹ Vzhledem k tomu, že je tato norma téměř právně nevymahatelná, je brána jako určitý korektiv chování ve společnosti, z něhož však ale nelze dovést jakékoliv právní důsledky.²²

U Listiny základních práv a svobod zákonodárce převzal tuto etickou normu zakotvující právo každé lidské bytosti na život a vyjádřil ji jako ústavní právo každého jednotlivce. Právo na život je základním univerzálním právem každého člověka působící erga omnes, nepovažuje se za výtvar státní moci, je nezrušitelné pro absenci vůle a možnosti státu jej zrušit, je nezcizitelné pro svou kogentní povahu, kdy vzdání se ho jeho nositelem nemá právní význam a nepromlčitelné, neboť jsou trvale vymahatelná a plynutí času na toto nemá žádný vliv.²³

I přesto, že tato ustanovení jsou přímo aplikovatelná, vyžadují ke své konkretizaci ve vnitrostátní právní úpravě následnou úpravu zejména v předpisech občanskoprávních, ale i trestněprávních či správněprávních. Příkladem možno uvést postavení nascitura upravené v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník či úprava umělého přerušování těhotenství v zákoně č. 66/1986 Sb.²⁴, které bude věnována pozornost dále.

3.2. Omezení práva na život dle Listiny základních práv a svobod

Lidská práva mohou být omezena pouze zákonem, při současném šetření jejich podstaty a smyslu, a to z důvodu veřejného zájmu či v případě nezbytnosti pro výkon práv jiných.²⁵ I přesto, že právo na život je pojato jako univerzální ústavně zaručené právo, Listina obsahuje výjimku, kdy: „*Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není*

---

²¹ PAVLÍČEK, Václav a kol.: *Ústavní právo a státověda. II. díl. Část 2.* Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 75

²² KÜHN, Zdeněk: *Ochrana lidského plodu v trestním právu.* Praha: Edice příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 57, 1998. Str. 29 - 30

²³ GERLOCH, Aleš: *Teorie práva.* 4. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. Str. 225

²⁴ Zákon O umělém přerušování těhotenství, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ GERLOCH, Aleš: *Teorie práva.* 4. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. Str. 226

trestné.“ Tím je ponecháno na zákonodárci, aby specifikaci těchto výjimek a jejich právní zakotvení ve formě zákona, sám dále upravil.²⁶ Z vymezených podmínek, které jsou stanoveny pro ukládání povinností, vyplývá priorita práv nad povinnostmi a zřejmé vypuštění povinností z předmětu ústavní úpravy. Tato omezení práv a svobod by se neměla dotknout jejich podstaty a smyslu a měla by být použita jen pro záměr, který je stanoven zákonem.²⁷ Navíc, je zde pak obsažen i limit těchto omezení, při kterém nesmí docházet k jejich zneužití k jiným účelům, než pro která byla stanovena.²⁸

K samotné problematice interpretace čl. 4 Listiny základních práv a svobod a k definování stanovení mezí se vyjádřil i Ústavní soud ČR: „*Jakkoli totiž v každé demokratické společnosti je stanovení mezí základních práv a svobod záležitostí ‚otevřeného‘ sociálního dění, v němž i menšině je přiznáváno právo na vlastní politický postoj, nelze toto právo menšiny spojovat s každým libovolným postojem postrádajícím pozitivní sociální podtext. Demokracie by sama sebe přivedla ke zkáze, jestliže by se názory a jednáním menšiny cítila zavázána k opatřením, jež by již odporovala její základní hodnotové orientaci.*“²⁹

4. Mezinárodní úprava a úprava evropská práva na život

Právo na život není upraveno nejen v ústavách států a jejich ostatních předpisech, ale také na poli práva mezinárodního a práva evropského, v mezinárodních smlouvách a úmluvách a v mezinárodním obyčeji. Vytvářením mezinárodních doktrín v oblasti lidských a občanských práv byl zahájen potřebný a velmi významný unifikační proces.³⁰ S ohledem na podstatu věci a na ústavní tradice států, víceméně nic nebrání tomuto procesu unifikace v oblasti lidských práv.³¹

---

²⁶ Například úprava trestněprávní, u tzv. okolností vylučujících protiprávnost

²⁷ ZOUBEK, Vladimír: *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 232

²⁸ ZOUBEK, Vladimír: *Lidská práva – globalizace – bezpečnost*. Plzeň: Nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. Str. 248

²⁹ Z odůvodnění nálezu Ústavního soudu České republiky ze dne 8. 3. 1995, sp. zn. Pl. ÚS 14/94

³⁰ ŠTURMA, Pavel: *Úvod do evropského práva ochrany lidských práv*. Praha: Karolinum, 1994. Str. 79

³¹ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, BLAHOŽ, Josef: *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. Praha: ASPI, 2003. Str. 105

4.1. Všeobecná deklarace lidských práv OSN

Základním mezinárodním dokumentem upravující lidská práva, je Všeobecná deklarace lidských práv přijatá 10. 12. 1948 Valným shromážděním OSN. Jejím smyslem bylo ustavení všeobecné normy, jejíž dodržování by mělo být cílem pro všechny země. Tato rezoluce přiznávající lidská práva každému jednotlivci bez rozdílu má pouze charakter doporučení, které není právně závazné, ale přesto má nesporný význam pro zakotvení lidských práv po celém světě a stala se tak inspirací pro následující smlouvy, úmluvy a další dohody o lidských právech sjednané nejen pod záštitou OSN.³²

Deklarace vyjadřuje závazek k všeobecnému uznání všech práv a svobod bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, původu, majetku či rodu.³³ Dle čl. 3: „*Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.*“, je nepřípustné, aby byl kdokoli zbaven svého života, a to bez ohledu na jakékoliv rozlišování. Jelikož se však jedná o „pouhou“ deklaraci bez řádného mechanismu kontroly dodržování práv, jedná se spíše pouze o prohlášení úcty k lidskému životu.

4.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Tato dohoda byla sjednána pod záštitou OSN Valným shromážděním roku 1966 a na rozdíl od Všeobecné deklarace lidských práv obsahuje právně závazné povinnosti a ustavuje orgány pověřené dohledem nad jejich dodržováním. V čl. 6 je obsažena norma zakazující svévolné zbavení života: „*Každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.*“ Je třeba také zmínit čl. 7, dle kterého nikdo nebude bez svého svobodného souhlasu podrobován lékařským nebo vědeckým pokusům. Pro posílení ochrany těchto práv je vyjádřena v čl. 4 odst. 2 klauzule o nemožnosti odchýlení od taxativně uvedených ustanovení, mezi která patří

---

³² ŠTURMA, Pavel: *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 2.doplňené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003, str. 6

³³ Informační centrum OSN v Praze: Dokumenty OSN, článek 2 Všeobecné deklarace lidských práv [online]. Citováno 1. 3. 2012 osn.cz. Plné znění Všeobecné deklarace lidských práv dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

jak článek 6, tak i článek 7.³⁴ Tato kontrola byla Paktem svěřena osmnáctičlennému Výboru pro lidská práva, který posuzuje dodržování práv a svobod, nicméně však nemá autoritativní donucovací pravomoc, může pouze v případě porušení práva dávat doporučení.³⁵

4.3. Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte, přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989, je konvencí s největším množstvím smluvních států. Upravuje specifickou ochranu dětí z hlediska všech druhů lidských práv – občanských, politických, sociální i kulturních, tedy i práva na život. Dodržování úmluvy kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN, přičemž samotná kontrola probíhá pravidelným předkládáním zpráv smluvních států a jejich následným hodnocením.³⁶

V článku 6 Úmluvy se smluvní strany zavázaly k uznání práva na život každého dítěte, přičemž dítětem se rozumí každá lidská bytost, která je mladší osmnácti let nebo věku mladšího, pokud je to z obsahu právního předpisu odvoditelné. S ohledem na dikci článku 7 odst. 1 Úmluvy, se pak dítětem požívající této ochrany rozumí až dítě narozené. Z výše uvedeného lze dovodit, že samotná Úmluva, i přes skutečnost, že se ve své právně nezávazné preambuli odvolává na myšlenku o existenci práva na život již před narozením, nijak tuto problematiku šíře nevymezuje. Formulace článku 6 Úmluvy tedy ponechává signatářským státům prostor pro vlastní uvážení a prostor pro svou legislativní úpravu. Zdůrazňuje, že lidský plod je hoden ochrany a je zapotřebí ho chránit, nicméně právo na život jako takové mu přiznáno není a ponechává výlučně na státech, jaké legislativní kroky podniknou a jaký bude jejich obsah.³⁷

---

³⁴ Informační centrum OSN v Praze [online] osn.cz. Plné znění Mezinárodního paktu o občanských a politických právech dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/mezinar.pakt-obc.a.polit.prava.pdf>

³⁵ ŠTURMA, Pavel: *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 2.doplňené vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. Str. 9 - 10

³⁶ Vláda České republiky: Zprávy: plnění mezinárodních úmluv – Úmluva o právech dítěte [online]. Citováno 2. 3. 2012, vlada.cz. Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/rlp/dokumenty/zpravy-plneni-mezin-umluv/umluva-o-pravech-ditete-42656/>

³⁷ V předestřené rovině je tento přístup zcela pochopitelný, neboť by se stěžil hledal kompromis. Napříč právní úpravou signatářských zemí se právní názory na problematiku práva na život lidského plodu,

4.4. Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen

Úmluva, která byla sjednána v New Yorku roku 1979, neupravuje sice právo na život jako takové, ale svými články koriguje problematiku umělého přerušeni těhotenství.³⁸ Stěžejním ustanovením je článek 16 Úmluvy, ve kterém se smluvní státy zavazují, že zajistí ženám svobodu rozhodnutí o počtu a době narození jejich dětí: „Smluvní strany přijmou veškerá příslušná opatření k odstranění diskriminace žen ve všech věcech týkajících se manželství a rodinných vztahů a zejména zajistí, na základě rovnoprávnosti mužů a žen stejná práva rozhodnout se svobodně a odpovědně o počtu a době narození jejich dětí a mít přístup k informacím, vzdělání a prostředkům, které jim umožní uplatňovat tato práva“³⁹ Ve spojení pak s rezolucí populační komise OSN z roku 1972, kde se hovoří o: „oprávnění každé rodiny mít tolik dětí, kolik si přeje a v době, kterou považují za nejvhodnější, je jedním ze základních práv“ je třeba proto nezapomínat, že žena, potažmo muž, má právo se svobodně rozhodnout o počtu i o době narození svých dětí.

4.5. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Tento dokument byl sjednán a podepsán v Římě roku 1950 pod záštitou Rady Evropy a je považován za základ regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv, zejména tím, že vytvořil ojedinělý systém mezinárodní ochrany lidských práv s možností občanů obracet se k ochraně svých práv na soudy. Ojediněným je proto, že ve vodách mezinárodní úpravy lidských práv dosud neexistoval podobně fungující

---

respektive jeho přiznání a v důsledku toho i zakázání umělého přerušeni těhotenství leckdy i diametrálně liší. Příkladem lze uvést Polsko či Irsko, kde je umělé přerušeni těhotenství zakázané a právní úpravu Nizozemí, kde je tento zákrok možný až do 24. týdne těhotenství a navíc proplácen pojišťovnou.

³⁸ Informační centrum OSN v Praze [online] osn.cz. Plné znění Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen dostupné z WWW: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-odstraneni-vsech-forem-diskriminace-zen.pdf>

³⁹ Ustanovení čl. 16 odst. 1, písmeno e) Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen

kontrolní systém.⁴⁰ Po přijetí Jedenáctého protokolu roku 1998 se pak vytvořil jednotný stálý soudní orgán, na který se mohou obracet se svými stížnostmi i jednotlivci,⁴¹ avšak v porovnání s Listinou základních práv a svobod poskytuje Úmluva ochranu užším spektru lidských práv, protože chrání jen občanská a politická práva.

Právo na život upravené v čl. 2 Úmluvy („*Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života... “*) je zaručené všem bez ohledu na pohlaví, rase, barvě pleti, jazyku, náboženství, politickém či jiném smýšlení, původu, majetku nebo jinému postavení.⁴² Komise Evropského soudu pro lidská práva se zabývala i otázkou, zda se čl. 2 Úmluvy vztahuje i na dosud nenarozené dítě. Nakonec došla k závěru, že pod pojem „každý“ nelze subsumovat dítě nenarozené.⁴³ Tato práva je nutno dodržovat za veškerých okolností a od jejich obsahu není možné odstoupit.⁴⁴ Právo na život je zde řazeno mezi nejzákladnější lidská práva a je logickým předpokladem existence všech ostatních práv.⁴⁵ Není ale právem bezvýjimečným, neboť jsou stanoveny striktní podmínky, kdy lze v určitých situacích a za určitých okolností usmrcení jiné osoby ospravedlnit. Jedná se o možnost výkonu soudem uloženého trestu smrti na základě odsuzujícího rozsudku za spáchání trestného činu (za podmínky, že je možné tento trest uložit a vykonat) a o možnost použití síly nezbytné k obraně osoby proti nezákonnému násilí, provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené a nebo zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.⁴⁶

---

⁴⁰ Agentura Evropské Unie pro základní práva, Evropský soud pro lidská práva – Rada Evropy: Příručka evropského antidiskriminačního práva, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie, 2011, str. 12. Plné české znění dostupné na WWW: http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/54E4FACC-913A-4D5D-B3ED-126CC3C24D64/0/CES_FRA_CASE_LAW_HANDBOOK.pdf

⁴¹ BOHÁČ, Libor: Ochrana lidských práv v Evropě podle jedenáctého Protokolu. *Právník*, 1998, č. 3. Str. 210 a následující

⁴² Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, článek 14. Dostupné z WWW: http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf

⁴³ REPÍK, Bohumil: Je usmrcení lidského plodu zbavením života, které zakazuje čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech? *Právní fórum*, 2004, č. 6. Str. 99 a následující

⁴⁴ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel: *Mezinárodní právo veřejné*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008. Str. 436

⁴⁵ ČAPEK, Jan: *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, I.část*. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. Str.

⁴⁶ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, článek 2. Dostupné z WWW: http://www.echr.coe.int/NR/ronlyres/82E3CE7F-5D3D-46EB-8C13-4F3262F9E20B/0/CZE_CONV.pdf

K článku 2 Úmluvy a k jeho interpretaci pak existuje bohatá judikatura Evropského soudního dvora, například rozhodnutí Evropského soudního dvora z roku 1995 ve věci McCann a další vs. Spojené království,⁴⁷ rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Andronicou a Contantinou v. Kypr z roku 1997,⁴⁸ ale i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, zejména v materii umělého přerušeni těhotenství.⁴⁹ V této problematice Evropský soud pro lidská práva odmítá zaujmout výslovné a bezpodmínečné stanovisko v otázce práva na život a jeho ochrany před narozením člověka, respektive otázky, zda náleží toto právo i dosud nenarozenému jedinci.⁵⁰ K tomuto se blíže Evropský soud pro lidská práva vyjadřuje v rozsudku ve věci Vo v. Francie ze dne 8. 7. 2004, kdy ohledně statusu lidského embrya zaujímá poměrně neurčité stanovisko, neboť uvádí, že: „není vhodné a ani možné v dnešní době abstraktně odpovědět na otázku, zda je nenarozené dítě „osobou“ ve smyslu čl. 2 Úmluvy“⁵¹

---

⁴⁷ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?action=html&documentId=695820&portal=hbkm&source=externalbydocnumber&table=F69A27FD8FB86142BF01C1166DEA398649>; jednalo se o případ příslušníků IRA zastřelených na Gibraltaru britskou ozbrojenou silou ve chvíli, kdy bylo vážné podezření, že se hodlají pokusit o teroristický útok

⁴⁸ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Andronicou%20%7C%20Constantinou%20%7C%20v.%20%7C%20Cyprus&sessionId=92876146&skin=hudoc-en>; zde policista použil sílu proti muži se střelnou zbraní v ruce a s rukojmím

⁴⁹ Srov. Epravo.cz – Sběrka zákonů, judikatura, právo: Evropský soud neuznal právní status lidského plodu. Dostupné z WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/evropsky-soud-neuznal-pravni-status-lidskeho-plodu-27170.html?mail>

⁵⁰ Blíže rozsudek ESLP ve věci Open Door Councelling Ltd. And Dublin Well Woman Centre Ltd. v. Irsko ze dne 29. 10. 1992, ve kterém se uvádí: „ESLP se necítí být povolán k přezkumu, zda Úmluva garantuje právo a interrupci nebo zda článek 2 Úmluvy zahrnuje také lidský plod.“ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=5&portal=hbkm&action=html&highlight=Ireland&sessionId=98861893&skin=hudoc-en>

⁵¹ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW:

<http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Vo%20%7C%20v.%20%7C%20France&sessionId=98861893&skin=hudoc-en>

4.6. Charta základních práv v EU

Listina svým obsahem vychází ze smluv Společenství a přijatých mezinárodních úmluv (zejména z Evropské úmluvy o lidských právech), z ústavních tradic členských států, deklarací a stanovisek orgánů Evropské unie.⁵² Její přínosem je zejména snaha o vytvoření uceleného dokumentu obsahující široký katalog lidských práv, do kterého jsou inkorporována všechna práva, která byla dosud rozptýlena v různých národních či mezinárodních dokumentech.⁵³ Po ratifikaci Lisabonské smlouvy se stala právně závaznou⁵⁴ a orgánem, který se jako první obšírněji věnoval lidským právům, se stal Evropský soudní dvůr.⁵⁵

Úprava práva na život je na ustanovení skoupá, přesto je v čl. 2 Listiny zřetelně deklarováno, že: „Každý člověk má právo na život“. Ve spojení s čl. 3 Listiny, který zakotvuje právo každého člověka na tělesnou integritu a zároveň zakazuje zásahy do sféry integrity osobnosti v oboru lékařství a biologie bez svobodného a vědomého souhlasu dotčené osoby či praktikování jakýkoliv eugenických činností.⁵⁶

5. Platná právní úprava v ČR

V důsledku toho, že Listina základních práv a svobod pokládá právní úpravě práva na život základní kameny a koriguje jeho ústavní meze, je nezbytné, aby činností normotvůrce došlo v této oblasti ke konkretizaci a právní regulaci. Tento požadavek naplňuje zejména úprava občanského zákoníku, zákona č. 40/1964 Sb., a další

---

⁵² PIKNA, Bohumil: Charta základních práv Evropské unie a její právní a věcná dimenze. *Právník*, č. 1, 2003. Str. 22 - 24

⁵³ PIKNA, Bohumil: Charta základních práv Evropské unie a její právní a věcná dimenze. *Právník*, č. 1, 2003. Str. 35 - 36

⁵⁴ Vláda České republiky: Věcně o Evropě [online], citováno 15. 4. 2012, eurosokop.cz . Dostupné z WWW: <http://www.eurosokop.cz/627/sekce/charta-zakladnich-prav-eu/>

⁵⁵ ŠIŠKOVÁ, Naděžda, BLAHOŽ, Josef: *Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii*. Praha: Linde Praha, a.s., 2008. Str. 73-83

⁵⁶ Vláda České republiky: Věcně o Evropě [online], eurosokop.cz , plné znění Listiny základních práv Evropské unie, dostupné z WWW: http://www.eurosokop.cz/gallery/6/2090-charta_zakladnich_prav_1.pdf

navazující právní předpisy, které speciálně doplňují právní úpravu pro dílčí osobnostní práva.⁵⁷

Právo na život je jednou z částí tzv. všeobecného osobnostního práva, které postihuje podstatu fyzické osoby v komplexnějším náhledu. Těmto dílčím právům na ochranu osobnosti je poskytována ochrana a úprava napříč celým českým právním řádem, který je ovládán několika základními zásadami. Jedná se zejména o zásadu přednosti lidské bytosti před zájmy společnosti, vědy či výzkumu, zásadu nedotknutelnosti osoby (zde však je možné jisté omezení ze strany osoby, zejména jejím svolením) či zásadu v případech pochybností ve prospěch lidského života. Pod pojmem všeobecného osobnostního práva je třeba chápat, všechna práva mající za svůj předmět hodnoty osobnosti fyzické osoby, které tvoří její celistvost ve smyslu její fyzické a mravní integrity.⁵⁸

Listina obsahuje úpravu jak všeobecného osobnostního práva, tak i úpravu osobnostních práv zvláštních (právo autorské, aj).⁵⁹ Všeobecné osobnostní právo patří každé fyzické osobě bez rozdílu s tím, že jeho předmětem jsou nehmotné hodnoty a že v jeho rámci existuje neuzavřený okruh jednotlivých dílčích osobnostních práv. Ať už od práva na tělesnou integritu, práva na osobní svobodu, po právo na osobní soukromí. Takto chápané všeobecné osobnostní právo proto chápeme jako právo monistické, jednotné subjektivní právo, které se štěpí na jednotlivá osobnostní práva.⁶⁰

5.1. Všeobecné osobnostní právo

Všeobecné osobnostní právo zahrnuje ve své podstatě právní normy upravující jednotlivá jednotlivé hodnoty, které tvoří celek fyzické, psychické a morální integrity

---

⁵⁷ Například zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů či zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon

⁵⁸ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jan, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol.: *Občanský zákoník, Komentář I. § 1 – 459. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. Str. 69

⁵⁹ ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jan, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol.: *Občanský zákoník, Komentář I. § 1 – 459. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2009. Str. 579 a následující

⁶⁰ KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva.* 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 17

každého individuálního jedince.⁶¹ Do celku úpravy fyzické integrity je třeba řadit zejména právo na život, poté zdraví, tělo a jeho nedotknutelnost.⁶² Toto právo je jedním ze základních subjektivních soukromých práv a slouží k všestranné seberealizaci fyzické osoby.⁶³ Dílčí osobnostní práva lze navíc dělit na práva, která jsou chráněna právem soukromým a práva chráněná právem veřejným, která jsou takto chráněna do značné míry bez jakékoliv aktivity této osoby, ve veřejném zájmu.⁶⁴

Základní úpravou jsou ustanovení § 11 až § 16 občanského zákoníku, označena jako „ochrana osobnosti“. Tato úprava, braná jako generální klauzule, se stává důležitou právní zárukou nerušeného uplatnění osobnosti jednotlivce. Vzhledem k dikci ustanovení se ale jedná o výčet demonstrativní, neuzavřený, není tedy možné vyloučení některých dalších lidských hodnot výslovně neupravených. Zde je třeba zmínit i usnesení Nejvyššího soudu ČR, kterým se soud k demonstrativnímu výčtu vyslovuje takto: „*Občanský zákoník právo na ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje jako jednotné právo, jehož účelem je v občanskoprávní oblasti zabezpečit respektování osobnosti fyzické osoby a její všestranný svobodný rozvoj. Přitom v tomto jednotném rámci práva na ochranu osobnosti existují jednotlivá dílčí práva, která zabezpečují občanskoprávní ochranu jednotlivých hodnot osobnosti fyzické osoby jako neoddělitelných součástí celkové fyzické a psychicko – morální integrity osobnosti. Výčet těchto jednotlivých práv tak, jak jsou uvedena v občanském zákoníku, je pak pouze demonstrativní.*“⁶⁵ Vzhledem k neustálému pokroku zejména na poli vědy a techniky, je tímto neúplným výčtem dána normotvůrci možnost reagovat na vývoj

---

⁶¹ Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3349/2008: „Předmětem všeobecného osobnostního práva je osobnost každé fyzické osoby jako individuality vytvářená jednotlivými hodnotami tvořící celistvost osobnosti v její fyzické a psychicko-morální jednotě. Hodnoty tvořící integritu fyzické osoby vypočítává občanský zákoník pouze příkladmo, jsou tedy chráněny i další hodnoty vztahující se k integritě osobnosti, jako je např. rovnost fyzických osob. Pro tato práva je charakteristické, že jsou spjata s fyzickou osobou od jejího narození až do smrti a mají účinky vůči všem třetím subjektům.“

⁶² KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 69

⁶³ KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol.: *Občanské právo hmotné*. I. sv. Praha: ASPI, 2002. Str. 125

⁶⁴ DVOŘÁK, Jan, MACKOVÁ, Alena: K některým aktuálním otázkám ochrany osobnostních práv fyzické osoby. *Právní fórum*, 2005, č. 6

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 6. 2007, sp. zn. 30 Cdo 154/2007

hodnot a do budoucna přijímat jejich právní úpravu (např. otázky v rovině výzkumu embryí, prodlužování života či problematika euthanasie).

Vzhledem k faktu, že všeobecné osobnostní právo lze také definovat jako možnost každého jedince nakládat se svou osobností za účelem její realizace, je také na druhé straně nutné stanovit meze, ve kterých se tak může dít. Jelikož není možné nakládání s tímto právem v absolutně neomezené šíři, je tato činnost omezena zejména zásadami rovného postavení s ostatními a vzájemného spravedlivého vyvažování.⁶⁶

5.2. Subjekt všeobecného osobnostního práva

Z povahy věci a z výše uvedeného vyplývá, že subjektem mohou být jen osoby fyzické, kdy každá lidská bytost má osobnost, respektive pouze lidská bytost může být nositelem osobnosti, může být nositelem jednotlivých hodnot jejich fyzické a morální integrity, a tím být subjektem dílčích osobnostních práv. Právo na život je tak nerozlučně spojeno s osobností fyzické osoby.⁶⁷ Jelikož se fyzická osoba stává subjektem všeobecného osobnostního práva narozením, případně již početím (jak bude uvedeno dále), není zapotřebí k nabytí těchto práv dalších právních skutečností. Přísluší tedy i osobám, které nejsou způsobilé chápat jednotlivé hodnoty své osobnosti, ať už pro svůj věk nebo stav duševního zdraví. K problematice způsobilosti k právním úkonům, respektive přesněji v tomto případě způsobilosti záležející na věku a stavu psychiky osoby, je nutno dodat, že v této rovině se jedná o věc odlišnou, neboť se jedná o dispozici s danými právy a povinnostmi. Pokud by jedinec trpěl nedostatkem věku či psychického zdraví, je v tomto ohledu možné nakládat s jeho právy a povinnostmi a vykonávat je, jen vedle či prostřednictvím zástupce. Tato oblast pak bude zohledněna především v kapitole šesté o umělém přerušení těhotenství z pohledu nezletilých těhotných žen při jejich možnosti přerušení svého těhotenství.

---

⁶⁶ KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str.93

⁶⁷ HOLUB, Milan a kol.: *Občanský zákoník. Komentář, 1. svazek, § 1 – 487*. Praha: Linde Praha, a.s., 2002. Str. 67

Narozením pak fyzická osoba získává právní subjektivitu, tedy je způsobilou k právům a povinnostem.⁶⁸ Tuto způsobilost má i již počaté, zatím nenarozené dítě – tzv. „nasciturus“, za předpokladu ovšem, že se narodí živé.⁶⁹ Podmínky, které vymezují pojem narození živého dítěte, jsou pak specifikovány v navazujícím právním předpise.⁷⁰ Opisem lze tyto podmínky vykládat tak, že počaté dítě je nositelem právní subjektivity podmíněný předpokladem, že se dítě narodí živé, v průběhu těhotenství je nasciturem, narodí-li se živý.⁷¹ V případě umělého přerušení těhotenství je otázka nabytí subjektivity, respektive určení subjektu osobnostního práva irelevantní, neboť k nabytí práv (a povinností) vůbec nedošlo. Stricto sensu je nepochybné, že nositelem právní subjektivity, tedy ten kdo je způsobilý mít práva a povinnosti, není plod, ale až narozený živý jedinec, jehož právní subjektivita počíná ex tunc k okamžiku početí.⁷²

5.3. Právo na život jako osobnostní právo

Právo na život je spolu s právem na zdraví označováno také jako právo na tělesnou integritu. Principiálně právo na tělesnou integritu zahrnuje ve své podstatě i právo k tělu, jakožto hmotnou hodnotu chráněné kategorie. Je zcela logické, že je

---

⁶⁸ O povinnosti hlásit narození dítěte a o těchto zápisem blíže zákon č. 301/2000 Sb. a vyhláška ministerstva vnitra, o matrikách, jménu a příjmení

⁶⁹ Ustanovení § 7 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník v platném znění
Srov. SIGMUNDOVÁ, Michaela, TELEČEK, Ivo: Přehled některých právních a etických otázek ochrany osobnosti. *Soudní rozhledy*, č. 3, 2003

⁷⁰ Ustanovení § 2 vyhlášky ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky stanovující že, narozením živého dítěte se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí dítěte z těla matčina, jestliže projevuje alespoň jednu ze známek života, tj. dech, akce srdeční, pulsace pupečnicku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena a má porodní hmotnost 500g a vyšší nebo nižší, přežije-li 24 hodin od porodu. Tato vyhláška však byla s účinností od 1. 4. 2012 zákonem č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách zrušena. V tomto zákoně, v § 82 odst. 2 je pouze stanoveno, že „plodem po potratu je takový plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matky neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500g nebo těhotenství je kratší než 22 týdnů.“

⁷¹ KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str.75

⁷² RADVANOVÁ, Senta: Přerušení těhotenství. *AUC II*, 1968. Str. 91

uvedeno na prvním místě, neboť pouze při zachování života fyzické osoby a i jeho zdraví je možná aplikace ostatních dílčích práv v plné míře.⁷³

Náplní práva na život, respektive práva na tělesnou integritu je nejen negativní stránka obsahu, tedy generální zákaz neoprávněných zásahů do tělesné integrity fyzické osoby působící erga omnes, ale i stránku pozitivní. Status negativus osobnosti působí proti všem subjektům s rovným postavením. Stránka pozitivní poskytuje subjektu možnost užívat a disponovat s daným právem, s ohledem ale na pozici zákonodárce, jehož úkolem a povinností je přesné označení a jednoznačné stanovení, kdy a v jakých mezích je subjekt k tomuto oprávněn. Zejména se jedná o otázku, kdy je fyzická osoba oprávněna o své tělesné integritě rozhodovat a kdy jsou omezení nutná z pohledu především ochrany práv a svobod jiných či předcházení trestným činům. Samotnou tématikou je pak oblast dotýkající se otázek svolení k zásahům do vlastní tělesné integrity.

5.4. Srovnání s úpravou zákona č. 89/2012 Sb.

Nový občanský zákoník, vyhlášený dne 22. 3. 2012 ve Sbírce zákonů v částce 33 jako zákon č. 89/2012 Sb., reaguje na potřeby změn v soukromém právu, zejména na rozříštění úpravy občanskoprávních vztahů. Skládá se z více než 3000 paragrafů a je tematicky rozdělen do pěti částí. Na rozdíl od platné právní úpravy, je osobnostní právo upraveno „až“ v oddílu šestém, zato však v podstatně obsáhlejší materii čítající na 36 paragrafů. Vzhledem k rozsahu a větší rozpracovanosti jednotlivých institutů v nové úpravě je postavení osobnostního práva značně posíleno.

Stejně jako platná právní úprava vychází nový občanský zákoník z monistického pojetí osobnostního práva, tedy teorie, při které je všeobecné osobnostní právo složeno z jednotlivých dílčích osobnostních práv. Výčet chráněných hodnot zůstává nezměněn, jedná se stále o demonstrativní výčet, kdy jako první je zmiňováno právo na život. Toto právo, respektive právo na tělesnou integritu je upraveno v § 91 až § 103, tedy oproti

---

⁷³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. 6. 2007, sp. Zn. : 30 Cdo 154/2007: „Právo na ochranu zdraví je pak bez jakékoliv pochybnosti pro každého jedním z nejvýznamnějších, neboť má bezprostřední dopad na kvalitu existence fyzické osoby, resp. na její existenci vůbec.“

platné právní úpravě značně rozsáhleji. I přesto však neplyne pro tuto problematiku žádná podstatná změna. Člověk je označen za nedotknutelného, aniž by zákon blížeji specifikoval, kdy se „jedinec“ stává člověkem. Podstata možného zásahu do tělesné integrity zůstává taktéž obdobná. Zasáhnout do integrity jiného člověka, mimo případ stanovený zákonem, nesmí nikdo bez jeho výslovného souhlasu. Tento souhlas musí být udělen s vědomím o povaze zásahu a o možných následcích zásahu do integrity. Pokud by však šlo o souhlas jedince, aby mu byla někým jiným způsobena závažná újma, nebude se k tomuto souhlasu přihlížet. To neplatí, pokud by byl tento zásah dle všech okolností nutný v zájmu života nebo zdraví dotčené osoby.⁷⁴

6. Ochrana počátku života a umělé přerušení těhotenství

K tomu, aby mohla být přijata určitá právní úprava, která by korigovala ochranu života a práva na život, je nezbytné vymezení jeho vzniku, trvání i zániku. Vymezení, kdy se lidský plod mění v lidskou bytost, od kdy je této ochrany hoděn. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně problematickou materii, nesetkáváme se ve společnosti často se shodou náhledu na tuto problematiku, i s přihlédnutím k okolnosti nevole zákonodárců (ať již na poli mezinárodním výše zmíněném nebo úpravě vnitrostátní) pro jakékoliv kategorické vymezení a definování lidského plodu a počátku života. S ohledem tedy na uvedená pojetí lidského života a na citlivost tématu, existuje široké spektrum názorů na počátek ochrany lidského života a práva být jeho nositelem.

Umělé přerušení těhotenství reprezentuje spolu s materií euthanasie, transplantace orgánů či biologického výzkumu a „pěstování“ buněk problematické pásmo právní úpravy. Vlastně nejen právní úpravy, neboť diskuze se vedou jak v odborné, tak v laické komunitě. Nejedná se však o problematiku pojící se jen k dnešní společnosti. Otázka možnosti přerušení těhotenství provází lidstvo od raných dějin. V celých lidských dějinách je umělé přerušení předmětem mnoha sporů a diskuzí, přičemž v mnoha státech a společenstvích je protiprávní dodnes. Jak bylo výše uvedeno, vývoj názorů na umělé přerušení těhotenství byl v průběhu lidských dějin určován filozofickým smýšlením či vztahem k určité církvi nebo jinému náboženskému

---

⁷⁴ § 93 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

společností. První právní úpravy ohledně tématu umělého přerušování těhotenství se začaly objevovat na počátku 19. století v Anglii a Francii. Teprve však ve 20. století se začal postoj k přerušování těhotenství liberalizovat a právní předpisy tak prvně počaly upravovat umělé přerušování na přání ženy. Na našem území byla první právní zmínka o přerušování těhotenství upravena až v roce 1950, prvně legalizováno bylo pak roku 1958. Zákonem č. 68/1957 Sb. bylo nově možné přerušování těhotenství na přání těhotné ženy i z jiných důvodů než důvodů zdravotních. Na straně jedné se sice jednalo o značnou liberalizaci, na druhou stranu však byly ženy „podrobeny“ rozhodnutí interrupčních komisí. Zákon sice rozšířil možné důvody přerušování i na důvody socioekonomické a tzv. důvody zvlášť hodného zřetele⁷⁵, ale rozhodnutí o tom, zda se k přerušování přistoupí, bylo svěřeno správním komisím okresním národních výborů. Tyto komise byly složeny z poslance příslušného národního výboru, z pracovníka v oblasti péče o rodinu a mládež a lékaře z ženského oddělení nemocnic a poliklinik. I přesto, že právní úprava byla komplexní, vykonávali lékaři často umělé přerušování těhotenství pod falešnou diagnózou, aby se těhotné ženy mohly této ponižující proceduře vyhnout.

Na umělé přerušování těhotenství neboli interrupci se hledí jako na zásah do tělesné integrity nejen těhotné ženy, ale i jako na zásah do tělesné integrity počatého a dosud nenarozeného dítěte. Tento zákrok vede primárně k fyzické likvidaci plodu.⁷⁶ Zatímco sebepoškozování nebo sebevražda, které také představují zásah do tělesné integrity jedince, není zásadně trestně stíháno. V některých zemích, jako například zmíněné Polsko nebo Irsko, je přerušování těhotenství trestné a jedná se zde o silně vyhraněnou problematiku.

6.1. Historický exkurz

V řeckých i římských společnostech bylo přerušování těhotenství povoleno a to nejen z důvodů zdravotních, ale i např. z důvodů finančních či společenských.⁷⁷

---

⁷⁵ JAKEŠOVÁ, Petra: Vybrané problémy právní úpravy umělého přerušování těhotenství. *Zdravotnictví a právo*. 2005, č. 6

⁷⁶ KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 235

⁷⁷ EFFENBERGER, Karel: O rodině – přerušování těhotenství. *Právní rádce*, 1998, č. 3

Někteří staří Řekové dokonce za určitých okolností přerušeni doporučovali, např. k regulaci populace a zabránění přelidnění.⁷⁸ V Řecku pak i Aristoteles připouštěl možnost ukončení těhotenství, dokud plod neobživne a nezačne sám vnímat. U mužského plodu zastával názor, že se tak děje ve čtyřicátém dnu po oplodnění, u ženského pak v devadesátém.⁷⁹

Ve 13. století za doby učení Tomáše Akvinského se ujala idea o tzv. opožděné či pozdní animaci.⁸⁰ Vzhledem k této teorii křesťané, respektive jejich katolická část, přisuzovali zárodku lidskou duši až nějaký čas po početí. Svätý Tomáš Akvinský a jeho učenci a následovníci se tak ztotožnili s názory Aristotelovými a domnívali se, že k výskytu lidské duše u zygoty dochází se zpožděním.⁸¹ Ukončení těhotenství ve stadiu, kdy tento zárodek ještě nebyl nositelem lidské duše, pak nebylo považováno za trestné, hříšné. V 19. století se církev odklonila od tezí Tomáše Akvinského a určila, že v lidské zygotě je duše přítomna již od počátku oplození a tím pádem bylo umělé a předčasné ukončení těhotenství nemyslitelné.⁸² Přerušeni těhotenství se v jakémkoliv stadiu posuzovalo jako vražda a tehdejší trestní zákony jej také tak posuzovaly a trestaly.

Z důvodu trestnosti takovéto činnosti se těhotné ženy uchýlovaly k nejrůznějším praktikám, kterými by si ukončení těhotenství přivodily. Jsou tak známé například případy skákání z výšek, namáhavého fyzického cvičení, louhování odvarů z kůr stromů a jiných bylin či nebezpečnější použití pletacích jehlic.⁸³ I s ohledem na tuto skutečnost bylo nezbytné a nevyhnutelné, aby došlo k určitému posunu a aby tento pokrok byl zakotven v právních úpravách. Prvním státem, který uzákonil umělé přerušeni těhotenství nejen z důvodů zdravotních, ale i na přání ženy, byl Sovětský svaz socialistických republik. Stalo se tak roku 1923. Postupně jej následovaly státy napříč

---

⁷⁸ UZEL, Radim: *Jak neotěhotnět*. Praha: Scienta Medica. 1992. Str. 94 a následující

⁷⁹ ZIMEK, Josef: *Právo na život*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. Str. 18

⁸⁰ PASCAL, Ide: *Je zygota lidskou osobou?* Praha: Nakladatelství Triton, s.r.o., 2012. Str.

⁸¹ „lidská duše není nějaká nezávislá, volně se vznášející substance, která se může spojit s čímkoli, ale logicky souvisí s lidským tělem tím stejným způsobem, jakým tvar anebo forma každého předmětu logicky souvisí s neopracovaným materiálem, z kterého je vyrobený. Ze stejného důvodu se lidská duše nemůže vtělit do ničeho, pokud to není lidské tělo“

⁸² Tuto tezi o pozdní animaci dokonce roku 1869 papež Pius IX. oficiálně zrušil.

⁸³ WILLKE, John, WILLKE, Barbara: *Člověkem od početí. Být či nebýt?* Český Těšín: Cor Jesu, 1993. Str. 18 a následující

celým světem. Například až v sedmdesátých letech bylo přerušování těhotenství legalizováno v Anglii, Francii či USA.

6.2. Právní úprava umělého přerušování těhotenství a její vývoj

Příležitost a možnost těhotných žen ukončit své těhotenství, ať už z důvodů zdravotních či jiných, již nebyly s postupným vývojem právní kultury a právních předpisů vůbec trestány jako trestné činy a spíše se na ně hledělo jako na právo matky rozhodovat, za určitých daných podmínek, o svém těle, zdraví a sociální a finanční situaci.

Prvním právním předpisem, který upravoval umělé přerušování těhotenství na našem území, byl zákon č. 68/1957 Sb. Tento zákon byl přijat zejména za účelem ochrany těhotné ženy před poškozením na zdraví a za účelem předejití neodborným a nelegálním zákrokům.⁸⁴ Novinkou byla zavedená beztrestnost jak ženy, která své těhotenství sama přeruší, tak i osoba, kterou o tuto proceduru požádá nebo ji dovolí.⁸⁵ K tomuto zákroku bylo možné přistoupit jen za splnění určitých podmínek. Bylo možné jej přerušit jen se souhlasem ženy a po uděleném souhlasu interrupční komise.⁸⁶ Důvody, na základě kterých byl tento souhlas udělen, neupravoval přímo zákon samotný, ale až prováděcí vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 71/1957 Sb. Jednalo se o demonstrativní výčet důvodů, mezi nimiž byl například věk těhotné ženy nad 40 let, znásilnění či ztráta manžela. Pokud bylo rozhodnutí interrupční komise odmítavé, bylo možné se proti tomuto odvolat ke komisi krajské, která buďto rozhodnutí změnila nebo potvrdila. Hlavním úkolem komise bylo poradit těhotné ženě, pomoci jí s nastalou situací a vysvětlit jí všechna možná rizika, která byla spjata s tímto zákrokem. Přestože se komise snažila žadatelku o zákrok přesvědčit, ať umělé přerušování nepodstupuje, většinou žádostí komise nakonec vyhověla a komise tak postupem času

---

⁸⁴ §1 zákona zní: „ v zájmu dalšího rozšíření péče o zdravý vývoj rodiny, ohrožované škodami způsobovanými při umělém přerušování těhotenství na zdraví a životech žen zákroky nesevědomitých osob a mimo zdravotnická zařízení “

⁸⁵ TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman, POLICAR, Radek: *Medicínské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Str. 124

⁸⁶ TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman, POLICAR, Radek: *Medicínské právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. Str. 124

ztrácely na účinnosti. Tento postup komisí se stále více formalizoval a stával se zbytečně zdlouhavým a byrokratickým. I proto bylo třeba stávající legislativu změnit, respektive zákon č. 68/1957 Sb., zrušit a nahradit jej zákonem novým.

Tímto novým zákonem se stal zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, který spolu s vyhláškou Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., nahradil stávající nevyhovující právní úpravu. V době jejího vzniku se jednalo o výstižnou liberální normu s komplexní úpravou, v dnešní době však, s ohledem na pokrok a vývoj, obsahuje některá zastaralá ustanovení, která bude nutná aktualizovat.⁸⁷

Základním cílem normy je úprava umělého přerušení těhotenství se zřetelem na ochranu života a zdraví ženy⁸⁸, kterým je upřednostněn před zájmem na ochraně nenarozeného jedince. Tato právní úprava umělého přerušení těhotenství je úpravou liberální, neboť vychází z představy, že základním osobnostním právem je také právo ženy rozhodnout o svém těle a o svém těhotenství.⁸⁹ Žádost těhotné ženy je tak jedním ze dvou důvodů, za kterého je možné ukončení těhotenství provést. Druhým důvodem jsou důvody zdravotní,⁹⁰ které pak dále specifikuje prováděcí vyhláška č. 75/1986 Sb., respektive její příloha č. 1, která představuje seznam nemocí a chorob, ke kterým se při této proceduře přihlíží.⁹¹ Naproti tomu v §1 této vyhlášky jsou uvedeny zdravotní problémy, kvůli kterým nelze k přerušení přikročit. Jedná se tak například o zdravotní stav ženy, který zvyšuje zdravotní riziko, zejména zánětlivá onemocnění. Oproti bývalé právní úpravě se zde už nezkoumá, z jakých příčin a za jakých podmínek žena žádá o tento zákrok (tedy zda je žena samoživitelka, zda je v bytové tísní, ..). Mezi další

---

⁸⁷ Zde je možné uvést příkladem §10 zákona o zákazu provedení zákroku těhotným cizinkám, které se na našem území zdržují pouze přechodně

⁸⁸ Ustanovení §1 zákona č. 66/1986 Sb.

⁸⁹ KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 237

⁹⁰ Upraveno v §5 zákona č. 66/1986 Sb., který zní: „ ženě lze uměle přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů s jejím souhlasem nebo z jejího podnětu, jestliže je ohrožen její život nebo zdraví nebo zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu.“

⁹¹ Příkladem lze uvést poruchu krvetvorby, diabetes, břišní kýly, epilepsie či psychózy. Seznam zdravotních důvodů je rozdělen do tematických okruhů s taxativním výčtem u každého z nich. Dokonce se neposuzuje zdravotní stav jen těhotné ženy, ale berou se v potaz i choroby rodičů, které jsou zvláště dědičně přenosné (například mentální retardace či závažná sexuální deviace). Mezi „nezdravotní“ důvody pak citovaná vyhláška řadí i početí dítěte mezi příbuznými v pokolení přímém a mezi sourozenci či početí dítěte do dovršeného 15. roku a po 40. roku ženy.

zákonné podmínky k provedení přerušeni spadá také udělený svobodný informovaný souhlas těhotné ženy a postup lékařů *lege artis*.⁹²

Zákonem jsou nastaveny podmínky a zásady, za kterých je možné umělé přerušeni provést, především žádost těhotné ženy a maximální délka trvání těhotenství. Citována vyhláška tak stanoví, že na písemnou žádost ženy je možné zákrok vykonat pouze do 12. týdne těhotenství, přičemž těhotná žena nemusí uvádět žádné důvody. Její vůle nakládat s vlastním tělem a možnost tak rozhodnout o právu na život budoucího jedince, není v tomto případě, krom podmínky stádia těhotenství, nijak omezena. Hranici 12 týdnů lze však překročit a provést interrupci pokud, se souhlasem ženy nebo z jejího podnětu, je ohroženo její zdraví nebo život nebo pokud je prokázáno, že plod by byl neschopen života či je plod těžce poškozen. Pokročilejší těhotenství by bylo možné ukončit pouze za předpokladu, že by byl ohrožen život či zdraví matky. I přesto však, že by byl ohrožen život nebo zdraví těhotné ženy, nelze tento zákrok v žádném případě provést proti její vůli.

Zákon komplexně a specificky upravuje nejen podmínky a důvody k vykonání zákroku umělého přerušeni těhotenství, ale i některé speciální podmínky přímo související s přerušeni těhotenství. Jedná se tak především o rozdílný postup vzhledem k věku těhotné ženy. Z hlediska věku lze rozlišit tři skupiny případů, jak se bude postupovat, a to těhotné ženy do 16 let, od 16 do 18 let a ženy starší. Nedosáhla-li těhotná žena 16 let, dle § 6 zákona č. 66/1986 Sb. se vyžaduje při podání její písemné žádosti o přerušeni těhotenství souhlas jejího zákonného zástupce, kterým budou zpravidla rodiče, popřípadě souhlas osoby, které byla svěřena do výchovy. Výkladovou praxí se ujal postup, při kterém stačí souhlas pouze jednoho rodiče.⁹³ V případě, kdy by byl požadován souhlas obou rodičů, by mohlo docházet, s ohledem na časové důvody, k stěží řešitelným situacím.⁹⁴ V situacích, ve kterých dochází k umělému přerušeni těhotenství ženy, která je mladší než 16 let a to ze zdravotních důvodů (ohrožení jejího zdraví či života nebo těžké poškození plodu či jeho neschopnost života), se souhlas

---

⁹² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga: *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004. Str. 99

⁹³ KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 238 - 239

⁹⁴ HADERKA, Jiří: Umělé přerušeni těhotenství u žen, které nemají plnou způsobilost k právním úkonům. *Správní právo*, č. 8, 1987. Str. 500

zákonného zástupce nevyžaduje.⁹⁵ U těhotných žen ve věku mezi 16 a 18 lety se právní úprava v tomto ohledu liší tím, že sama žena, jakožto nositelka reprodukčních práv, má právo a možnost podat žádost o přerušeni těhotenství, aniž by bylo třeba souhlasu jejího zákonného zástupce. Ten je pouze dodatečně vyrozuměn zdravotnickým zařízením o provedení zákroku, a to neprodleně po provedení výkonu a vhodným způsobem.

6.3. Judikatura ESLP k umělému přerušeni těhotenství

V kapitole čtvrté již bylo zmíněno rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vo vs. Francie*. Ustanovení čl. 2 Úmluvy se však dle rozhodnutí Soudu na dosud nenarozené dítě nevztahuje, neboť žádná věda údajně přesně nedefinuje, od kterého okamžiku je plod lidskou bytostí. Pokud by bylo právo na život přiznáno i dosud nenarozenému dítěti ve smyslu čl. 2 Úmluvy, jednalo by se o zrovnoprávnění práva na život těhotné matky a plodu. To by znamenalo povinnost sankcionovat státy, které umožňují svým právním řádem umělé přerušeni těhotenství jako důsledek práva těhotné ženy nakládat se svým tělem a práva svobodně se rozhodovat o svém těhotenství. Nenarozené dítě tak není v rámci legislativ států považováno za plnohodnotného nositele práva na život dle čl. 2 Úmluvy a pokud jeho právo na život existuje, existuje tak v omezeném rozsahu kvůli právům a zájmům těhotné matky. Orgány však úplně nevylučují možnost, že by za určitých skutečností mohly být určité právní záruky přiznány i dosud nenarozenému dítěti. Je tomu tak proto, že většina států nedošla ke konečnému řešení otázky práva na život plodu, respektive všeobecného konsensu týkající se právní definice počátku života a počátku práva na život.

Podobně vyznívají i další rozhodnutí Komise a Evropského soudu pro lidská práva. Například rozhodnutí ve věci *Boso vs. Itálie*,⁹⁶ ve věci *X. vs. Spojené království*⁹⁷, ve věci *H. vs. Norsko*⁹⁸, ve věci *Evans vs. Spojené království*⁹⁹ či ve věci *Reeve vs.*

---

⁹⁵ ŠTĚPÁN, Jaromír: *Právo a moderní lékařství*. Praha: Panorama, 1989. Str. 135

⁹⁶ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-23338>

⁹⁷ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-74270> ; v tomto rozhodnutí bylo judikováno, že pojem „každý“ v čl. 2 Úmluvy není možno aplikovat na jedince před narozením, že dosud nenarozené dítě není „osobou“

Spojené království.¹⁰⁰ či rozhodnutí ve věci Paton vs. Spojené království ve kterém se Soud vyjádřil: „ Život plodu je úzce propojený se životem těhotné ženy a nemůže být posuzovaný v izolaci od něj. Pokud by čl. 2 měl zahrnout i plod a jeho ochrana podle tohoto článku by byla, bez žádného výslovného omezení, chápána jako absolutní, interrupce by musela být považována za zakázanou dokonce tehdy, pokud by pokračování těhotenství představovalo vážné riziko pro život ženy. To by znamenalo, že nenarozený život plodu by byl považován za mající vyšší hodnotu než život těhotné ženy.“ Dosud nenarozený jedinec tak nemá právo na život ve stejné míře jako osoby již narozené, respektive přiznání stejných práv tomuto plodu jako ostatním osobám, by neodůvodněně omezilo tytéž práva osob již narozených.

6.4. Umělé přerušování těhotenství a právo na život

Již bylo uvedeno, že právo na život je nejzákladnějším právem každého z nás. V případě dosud nenarozeného jedince je tedy toto právo velmi často diskutováno, zejména s ohledem na skutečnost, že počátek života není právně jasně vymezen. K tomu, aby mohl zákonodárce vytvořit komplexní právní úpravu, je zapotřebí zodpovězení základní otázky. Otázky počátku lidského života. Odpovědí existuje však mnoho, často zohledňující základní filozofii každého jedince.¹⁰¹ Existují tedy úvahy, že lidský život počíná početím, porodem či v určitém okamžiku prenatálního vývoje plodu.

102

---

⁹⁸ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-1759>

⁹⁹ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-4189>

¹⁰⁰ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-22364>; v tomto rozhodnutí pak byla vyloučena možnost dosud nenarozeného jedince, aby požíval absolutního práva na život, a to s ohledem na nutnou ochranu života a zdraví matky, které nelze oddělit od života dosud nenarozeného dítěte

¹⁰¹ Tedy přesvědčení pramenící z výchovy v rodině, dosaženého vzdělání, náboženského vyznání či ze společnosti, jejíž je členem.

¹⁰² Tzv. gradualistické pojetí počátku lidského života, lidské osobnosti.

6.4.1. Lidskou bytostí od početí

Otázka, kdy vzniká samostatná lidská bytost, která je hodna stát se nositelem práva na život, může být v prvním případě zodpovězena, že se tak děje v momentě oplození. V tomto případě má nově vzniklý lidský život stejnou hodnotu jako život všech ostatních jedinců, má stejné právo na život jako již narozený člověk. Jelikož je lidské embryo osobou, bytostí, není přípustné přikročit k žádnému zákroku, který by bránil jeho dalšímu vývoji, tedy ani k umělému přerušení těhotenství.¹⁰³ A protože již splynutím pohlavních buněk vzniká nový život, je třeba tomuto novému životu poskytnout a zajistit veškerou možnou ochranu. Stejnou ochranu, jakou požívají již narození jedinci.¹⁰⁴

Tato „teorie“ v podobě hnutí pro life bere umělé přerušení těhotenství jako záměr proti přírodě, proti člověku samotnému a odsuzuje proto tento čin jako nezákonný a nemravný. Zastánci hnutí pro life poukazují na to, že dle jejich názoru je život dán darem, který nesmí nikdo někomu jinému upřít a stane-li se tak, pak se jedná o vraždu. Právě proto, že lidský život počíná již oplozením, jedná se o zapřísáhlé odporce interrupcí. Žena proto nemá prážádné právo rozhodovat o životě a smrti jiného, ač dosud nenarozeného lidského tvora. Nesmí zneužívat své převahy, neboť dosud nenarozené dítě nemá žádnou šanci, jak se bránit. I zde však existují i liberálnější postoje, které by za určitých ztížených podmínek umělé přerušení těhotenství povolily.¹⁰⁵ Extrémní stoupenci pak dokonce odmítají i jakoukoliv antikoncepci, která by preventivně bránila proti interrupcím.¹⁰⁶

6.4.2. Lidskou bytostí od narození

Druhým krajním názorem na vznik života a nové lidské bytosti, je pojetí vzniku života až po narození jedince. V okamžiku, kdy dítě je zcela odděleno od své matky vypuzením a přerušením pupeční šňůry, stává se nově narozené dítě novou lidskou

---

¹⁰³ MUNZAROVÁ, Marta: *Zdravotnická etika od A do Z*. Praha: Grada, 2005. Str. 137

¹⁰⁴ Hnutí pro život ČR: www.prolife.cz

¹⁰⁵ Například zavedením zvláštních interrupčních komisí, které by posuzovaly každý případ samostatně, a to jak z hlediska zdravotní, tak i sociální a finanční.

¹⁰⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Lékařská etika*. Praha: Galén, 2002. Str. 115 a následující

bytostí, která během svého předchozího vývoje dospěla do stavu umožňující její osamostatnění a která se stává nositelem práva na život a poživitelem stejné ochrany jako všichni ostatní. Umělé přerušování těhotenství tak není nepřijatelné a není považováno za něco amorálního a neetického, těhotné ženě je přiznáno právo rozhodovat o svém těhotenství, popřípadě těle. Přestože by tato okolnost vzniku lidského života byla pro právní vědu tou nejsnadnější cestou, nelze k ní zcela bezvýhradně přistoupit. Totiž, vzhledem ke skutečnosti, že k narození jedince může dojít i předčasně. V těchto případech by se tak lidskou bytostí stalo i dítě, které neprošlo celým prenatálním vývojem. Bylo by toto dítě „řádnou“ lidskou bytostí? Byl by mu přiznán statut lidské bytosti, nositele práv a povinností a statut poživitele právní ochrany v plné míře?

Zastánci této liberální teorie jsou v mnoha případech označováni jako zastánci hnutí „pro choice“. Hlavní myšlenkou je pak právo těhotných žen rozhodovat o tom, zda chtějí děti, kolik jich porodí a kdy je porodí. Každá žena tak má právo rozhodovat o životě a smrti dosud nenarozených jedinců a nikdo není oprávněn do její volby zasahovat. To ona v těchto případech tak rozhoduje, kdo a kdy se stává nositelem práva na život.¹⁰⁷ I přestože se opět jedná o krajní postoje, existují i zde někteří zastánci, kteří nejsou pro úplnou benevolenci v oblasti umělého přerušování těhotenství. Dle těchto názorů by žena měla k interrupci přistoupit až v posledním možném kroku, tento zákrok by tak měl být tzv. ultima ratio.¹⁰⁸

6.4.3. Gradualistické pojetí lidské bytosti

Třetím názorovým táborem jsou tzv. gradualisté, kteří zastávají názor, že lidskou bytostí se stáváme až dosažením určitého stupně vývoje, postupně. Zástupci těchto teorií tak tvoří kompromis mezi dvěma výše zmíněnými. Lidské embryo se tak stává potencionálním nositelem lidské osoby a je třeba, s tímto vědomím, s ním tak nakládat. Existuje několik mezníků vývoje, které se mohou brát za počátek lidského života. Může

---

¹⁰⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Lékařská etika*. Praha: Galén, 2002. Str. 116 a následující

¹⁰⁸ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Lékařská etika*. Praha: Galén, 2002. Str. 116 – 117

jím být například uhníždění vajíčka, počátek srdeční činnosti, viditelná lidská podoba plodu či celková jeho životaschopnost.

Častým názorem bývá spojení vzniku lidského života s mozkovou činností a jeho vývojem. Dle lékařských poznatků začíná jeho vývoj již ve 3., 4. týdnu těhotenství a v týdnu šestnáctém je jeho prenatální vývoj kompletní. Mozkové vlny, které jsou typické pro člověka, nevysílá pak plod dříve než po 30. týdnu těhotenství.¹⁰⁹ Jestliže pak mozek plodu začíná být aktivní, je toto bráno za projev existence lidské bytosti. Vzhledem k okolnosti, že mozek je orgánem, který zajišťuje všechny funkce lidského těla, a že s koncem mozkové aktivity je spojena smrt lidské bytosti, je zcela logické brát v úvahu i tento argument.¹¹⁰ Dalšími již zmíněnými okamžiky jsou životaschopnost plodu¹¹¹, srdeční činnost plodu či schopnost plodu vnímat.

6.4.4. Právo na život dosud nenarozeného dítěte

Ústavním ustanovením práva na život, čl. 6 Listiny základních práv a svobod, se zákonodárce pokusil o přijetí kompromisu, neboť se nepodařilo dosáhnout dohody na tom, kdy počíná lidský život, od kdy je třeba ho chránit a jak toto vše zákonně formulovat. Přestože se zákonodárce snaží o přijetí kompromisů, stále je právo na život u dosud nenarozených dětí a právo těhotné ženy rozhodnout o svém těle předmětem velkého množství sporů. Zejména zda má plod právo na život, neboť pro zastánce hnutí pro choice není plod „plnohodnotnou“ lidskou bytostí. Proto nemá právo na život, proto je dána přednost právu těhotné ženy rozhodnout o svém těhotenství. Naopak zastánci pro life tvrdí, že lidský plod je hoden ochrany již při jeho početí a je tedy nositelem práva na život.¹¹² Vždy zde budou zastánci i odpůrci, každý bude zastávat a prosazovat svůj názor. Hledat dohodu a kompromis bude stále během na dlouhou trať.

---

¹⁰⁹ SAGAN, Carl: *Testament: miliony milionů. Úvahy o životě a smrti na přelomu tisíciletí*. Praha: Emitent, 1997. Str. 137

¹¹⁰ ONDOK, Josef Petr: *Bioetika, biotechnologie a biomedicína*. Praha: Triton, 2005. Str. 30

¹¹¹ Tedy okamžik, kdy plod dokáže přežít mimo tělo matky. Díky tomu, že úroveň zdravotní péče stoupá a vývoj technologie je na vzestupu, dokáže dnes medicína zachránit i plod, který by před deseti lety přežít nemohl.

¹¹² THOMASMA, C. David, KUSHNEROVÁ, Thomasine: *Od narození do smrti: etické problémy v lékařství*. Praha: Mladá fronta 2000. Str. 75

7. Pojem euthanasie

Euthanasii, z řeckého „eu thanatos“, chápeme jako úmyslně provedené usmrcení třetí osoby, která již nemá naději v plnohodnotný život, trpí nesnesitelnými bolestmi a při plném vědomí a vážně, svobodně a určitě lékaře o tento zákrok požádá.¹¹³ Dle rétoriky Světové lékařské asociace chápeme euthanasii jako vědomé a úmyslné provedení tohoto činu, ať již jednáním nebo nekonáním, se záměrem ukončit život jiného s tím, že touto osobou je osoba kompetentní a plně informovaná o stavu umírajícího, byl umírajícím o toto požádán a tento čin provede nikoliv za dosažení zisku či nějaké jiné výhody. Euthanasie byla v původním slova smyslu překládána jako „dobrá smrt“, nikoliv jako smrt z milosrdenství, jak se v dnešní době překládá.¹¹⁴ Je také zapotřebí odlišit pojmy jako orthothanasia a dysthanasie. Orthothanasii rozumíme proces, kdy je život ukončen včas a správně bez zbytečného nadbytečného prodlužování i bez ukončení předčasného. Přesným opakem je pak dysthanasie, kdy se pacientovi pouze prodlužuje proces umírání, pacienta nelze vyléčit a touto péčí se pouze udržuje na živu, aniž by z toho měl pacient nějaký prospěch.¹¹⁵ Proces dysthanasie tak nerespektuje základní nastavení a funkce lidského těla, jeho smrtelnost. Je procesem, kdy i přestože je smrt neodvratná, je stále oddalována a zadržována.¹¹⁶

Dle Světové lékařské asociace (WMA – World Medical Association) se euthanasií rozumí vědomé a úmyslné provedení činu s jasným záměrem ukončit život jiného za podmínek, že subjektem je kompetentní, informovaná osoba, která trpí nevléčitelnou chorobou a která dobrovolně požádala, aby byl její život ukončen. Dožádaný je o zdravotním stavu osoby a o jejím přání zemřít informován a jedná tak s primárním úmyslem ukončit život této osoby. Tento skutek je pak proveden se soucitem a bez jakéhokoliv osobního zisku.¹¹⁷ V této definici však chybí i velmi podstatné důvody provedení euthanasie. Zpravidla je osobou žádající osoba, která je nevléčitelně

---

¹¹³ ŠTĚPÁN, Jaromír: *Právo a moderní lékařství*. Praha: Panorama, 1989. Str. 91 a následující

¹¹⁴ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti*. 2. vydání. Praha: Galén 2000. Str. 120

¹¹⁵ VOZÁR, Josef: Pojen eutanázia. *Právník*, č. 3, 1996. Str. 221

¹¹⁶ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti*. 2. vydání. Praha: Galén, 2000. Str. 33

¹¹⁷ MUNZAROVÁ, Marta: Co hovoří i dnes proti euthanasii? *Zdravotnické právo v praxi*, 2006, č. 1. Str. 4

nemocná, trpí nesnesitelnými fyzickými či psychickými bolestmi. Proto se setkáváme i s názory volajících po legalizaci euthanasie s ohledem na skutečnost, že přestože někdo úmyslně usmrtí jiného, jedná víceméně v jeho zájmu a „pro jeho dobro“.

7.1. Euthanasie během dosavadní historie

Euthanasie jako vyhraněný komplexní problém prošel dějinami složitým vývojem. Myšlenky a představy o euthanasii a její přípustnosti nejsou, stejně jako umělé přerušování těhotenství, společností vlastní jen v současné době. Společnost se s euthanasií potýká již od raných dějin, přírodní národy se svých starých a nemocných zbavovali, aby se společnosti odlehčilo.¹¹⁸

Ve starém Řecku a Římě bylo pro tehdejší společnost důležité, aby člověk umíral v poklidu a tzv. dobrou smrtí. U usmrcení člověka na jeho vlastní žádost se však názory lišily. Ačkoliv někteří významní myslitelé nezastávali negativní postoj vůči sebevraždám a pokládali je za určité privilegium každého jedince, existovali i tací, kteří jakýkoliv nepřirozený zásah do života jedince pokládali za nemyslitelný.¹¹⁹ Například podle Pythagora a jeho učenců je euthanasie, respektive usmrcení na žádost umírajícího něčím nepřípustným, neboť kladli velký důraz na respekt k lidskému životu a jeho hodnotě. Protipólem byl Platón, který ač odmítal sebevraždu, v některých případech (obvykle v případech smrtelné choroby s nesnesitelnými bolestmi a pražádnou šancí na uzdravení) nebyl proti ukončení života člověka na jeho přání. Dle jeho názorů mají obec a společnost tvořit lidé fyzicky, psychicky a tělesně zdraví, které jsou reálnou hodnotou společnosti. Nevyléčitelně nemocný člověk je tak neužitečný jak pro sebe, tak i obec.¹²⁰ Platónův žák v tomto ohledu se svým mentorem nesouhlasil, neboť dle něj je euthanasie nepřijatelná zejména z morálního hlediska.¹²¹

---

¹¹⁸ ROTTER, Hans: *Důstojnost lidského života, základní otázky lékařské etiky*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. Str. 94

¹¹⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol.: *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upravené a doplněné vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004. Str. 103

¹²⁰ ROTTER, Hans: *Důstojnost lidského života, základní otázky lékařské etiky*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. Str. 94

¹²¹ MUNZAROVÁ, Marta: *Vybrané kapitoly z lékařské etiky I, smrt a umírání*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997. Str. 24 - 25

Po nástupu křesťanství v Evropě, se ve středověké společnosti nevěnuje problematice euthanasie žádná pozornost. Větší změnu tak přinesla renesance a humanismus vzdělců. Thomas More ve svém díle „*Utopie*“ přirovnává euthanasii k dobrovolnému přijetí kněze a lékaře při umírání.¹²² V díle Francise Bacona „*O důstojnosti a pokroku věd*“ se autor pak zabývá tzv. vnější euthanasií, kdy lékaři by měli užívat svého lékařského umění, aby se umírajícím lidem odcházelo/umíralo snadněji a lehčeji.¹²³

Podrobnější diskuze o euthanasii se počíná v 19. století. V roce 1895 napsal A. Jost knihu „*Právo zemřít*“, ve které píše, že každý z nás má právo na sebevraždu nebo usmrcení jinou osobou na vlastní žádost, a pokud tohoto nejsme sami například pro duševní poruchu schopni, přechází toto oprávnění na stát. Euthanasii začíná společnost chápat jako úmyslnou pomoc při urychlení smrti a ukončení života těžce nemocných, trpících či starých lidí. Postupem času se dokonce ve společnosti objevovaly požadavky o zabíjení tělesně či jinak postižených jedinců, kteří jsou „jen přítěží“, zejména se tak jednalo o stoupence darwinismu a jeho práva silnějšího a rasistů.

Nejradikálněji se k euthanasii stavěli v tehdejší Německu, kde darwinovské učení o selekci a adaptaci, dovedli až k tzv. rasové hygieně. I na základě velmi vlivné knihy německého právníka Karl Bindinga a psychiatra Alfreda Hoche „*Poskytnutí souhlasu k zničení života, který žití není hoden*“ se postupem času legalizovala euthanasie v Německu a dílčí mírou tak přispěla k rasově motivovanému etnickému vyvražďování.¹²⁴ Původní myšlenka autorů nebyla rasově motivována, ale měla spíše navrhnout sociální reformu, při které by se společnost vypořádala s beznadějně nemocnými jedinci. V nacistických programech však došlo ke zneužití původního významu euthanasie, neboť při usmrcování jejich obětí nešlo o blaho nemocných, o jejich pomoc, smrt přišla bez soucitu a milosrdenství. Nebyli zabíjeni nevléčitelně nemocní ani lidé trpící nesnesitelnými bolestmi. Navíc se tak dělo bez jejich souhlasu, bez jejich výslovné žádosti.¹²⁵

---

¹²² ŠIPR, Květoslav: Historický pohled na euthanasii. *Scripta Bioethica*, č. 2, 2002. Str. 10

¹²³ ROTTER, Hans: *Důstojnost lidského života, základní otázky lékařské etiky*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. Str. 95

¹²⁴ POLLARD, Brian: *Eutanazie - ano či ne?* Praha: Dita, 1996. Str. 67 - 68

¹²⁵ VOZÁR, Josef: *Eutanázia, právné aspekty*. Pezinok: Formát, 1995. Str. 34 - 36

Po druhé světové válce vznikaly, i přes značně špatnou zkušenost, spolky usilující o uzákonění euthanasie napříč Evropou, ale také i v Americe. Eleonor Rooseveltová jako předsedkyně komise OSN pro lidská práva se dokonce snažila o zahrnutí práva na euthanasii do připravované Charty Spojených národů. To však nakonec zahrnuto v Chartě nebylo. K problematice euthanasie se ve svém Doporučení č. 1418/1999, „ *O ochraně lidských práv a důstojnosti nevléčitelně nemocných a umírajících* “ neboli „ *Charta umírajících* “ vyjádřila i Rada Evropy. Jelikož je členskými státy garantováno právo na život, v souladu s čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech, staví se Rada Evropy proti úmyslnému usmrcení jiné osoby na její přání. I přesto tedy, že nevléčitelně nemocný a umírající jedinec požádá jiného o své usmrcení, musí dotázaný ctít garantované právo na život a měl by raději umírajícímu poskytnout dostatečnou paliativní péči, na kterou doporučení klade důraz a vidí v ní východisko a řešení umírajících a trpících. Doporučení uznává, že umírající může vyslovit právo zemřít, v poměru proporcionality ale upřednostňuje právo na život. Právo zemřít tak nezakládá legální ospravedlnění úmyslného zbavení života jiného.¹²⁶

Na našem území nebyla euthanasie, ani asistovaná sebevražda nikdy uzákoněny. Přesto v dobách první republiky byla navrhována právní úprava, která by v případech označené jako pomoc při usmrcení na žádost, toto jednání označila za zvláštní kategorii trestného činu s možností zmírnění trestu či dokonce upuštění od potrestání. V následujících letech byla problematika euthanasie a asistované sebevraždy považována za společenské tabu, které není hodno pozornosti. Euthanasie byla tedy v podstatě zakázána a oficiální přístup byl považován za natolik významný, že nebyla připuštěna žádná další stanoviska.¹²⁷

I přestože se v průběhu let většina společnosti kloní k podpoře a k legalizaci euthanasie, téměř všechny státy prozatím legalizaci odmítají a jakákoliv právní úprava euthanasie proto chybí.¹²⁸

---

¹²⁶ Celé znění Doporučení Rady Evropy č. 1418/1999 dostupné z WWW: <http://www.helpnet.cz/dokumenty/deklarace-prav/284-3>

¹²⁷ ZIMEK, Josef: *Právo na život*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. 1995. Str. 33

¹²⁸ THOMASMA, C. David, KUSHNEROVÁ, Thomasine: *Od narození do smrti: etické problémy v lékařství*. Praha: Mladá fronta 2000. Str. 215 - 222

7.2. Dělení a typy euthanasie

Pod širokým pojmem euthanasie nalezneme několik dělení a typů. Tato dělení můžeme třídit na základě několika kritérií. Dle vůle umírajícího a nemocného můžeme rozlišovat euthanasii voluntární a nonvoluntární, dle účasti druhé osoby na euthanasii aktivní a pasivní a dle jednání druhé osoby na euthanasii přímou a nepřímou. Někteří dokonce pod široký pojem euthanasie řadí i asistovanou euthanasii, přičemž tím chápou úmyslné jednání jedince, který tímto napomáhá druhému při jeho vlastní sebevraždě.

Do první množiny řadíme vyžádanou a nevyžádanou euthanasie, které odvisí od vůle umírající osoby a jejího přání. O voluntární euthanasii jde v případě, kdy umírající jedinec výslovně, svobodně a vážně požádá o usmrcení jinou osobou a tato druhá osoba tak koná v souladu a dle vůle žádajícího. V důsledku věci se proto v těchto případech moc neliší voluntární euthanasie od asistované sebevraždy. Na druhé straně, u nevyžádané euthanasie pak z nějakého chybí vůle umírajícího. Důvodem absence vůle může být nedostatek věku či mentální nezpůsobilost, může se tak dít u smrtelně nemocných jedinců v terminální fázi života, kdy je jejich život ukončen na žádost rodiny nebo na základě rozhodnutí ošetřujícího lékaře, který je přesvědčen, že pacient trpí, nejde o „plnohodnotný“ život a další umělé prodlužování života je pouhým prodlužováním utrpení.¹²⁹ Někteří dále oddělují tzv. nedobrovolnou, involutární euthanasii, která je nechtěná ze strany umírající osoby. Tato osoba je schopna se rozhodnout, jak naložit se svým životem a neukončí jej pro to, že jí není naskytnuta možnost ukončení nebo nechce umřít a chce pokračovat ve svém žití. Jedná se tedy o úmyslné ukončení života jiného proti jeho vůli.¹³⁰

Dle povahy jednání, a to buď konáním, nebo nekonáním, rozlišujeme euthanasii dále na aktivní a pasivní. Pokud se osoba nějak aktivně účastní a podílí na smrti (či na jejím uspíšení) druhé osoby, je toto jednání označováno jako aktivní euthanasie. Osoba cíleně a úmyslně usmrtí jiného, aby ukončila jeho bolest a trápení.¹³¹ U pasivní

---

¹²⁹ ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: *Euthanasie. Víme, o čem mluvíme?* 1. vydání, Praha: Cesta domů, 2006. Str. 11

¹³⁰ JAHNSOVÁ, Alice, KUČA, Radan: Právní aspekty euthanasie. *Právní rozhledy*, č. 7, 1997. Str. 356

¹³¹ Helena Haškovcová či Dagmar Hauftová používají příměr tzv. „strategie přeplněné stříkačky“ a u pasivní euthanasie tzv. „strategii odkloněné stříkačky“. Srov. CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol.: *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. Upravené a doplněné vydání. Praha, Orac, 2004

euthanasie se pak jedná o nekonání, o nepokračování v léčbě, o zastavení umělého a neúčelného prodlužování umírání. A není podstatné, zda se ukončí podávání léků či odpojení od přístrojů. Ve většině případů se tak jedná o jedince, kteří nejsou schopni samostatného života a kteří jsou proto napojeni na technické přístroje, které nahrazují jejich životní funkce.¹³²

V leckterých případech může být rozdělení mezi euthanasií aktivní a pasivní obtížnější. Nejednání v rámci pasivní euthanasie může také totiž někdy znamenat jednání nebo pokračování v již, bez našeho zásahu, započatém jednání, které umírajícího udržuje naživu, přestože by tato osoba bez tohoto jednání již zemřel. U jednání pak může jít o ukončení tohoto jednání. Pro zjednodušení, pasivní euthanasie je ponechání přirozenému průběhu umírání bez jakéhokoli zásahu zvenčí, rozdílně od aktivního úmyslného usmrcení druhého.

Do poslední skupiny patří euthanasie přímá a nepřímá, které se navzájem odlišují záměrem jednání. V případě přímé euthanasie se jedná o naplnění podstaty pojmu euthanasie, tak jak je chápán a definován. Jedná se tedy o jednání osoby, jehož hlavním cílem je úmyslné usmrcení osoby jiné. V rámci euthanasie nepřímé je usmrcení umírajícího původně nezamýšleným, vedlejším důsledkem jednání, jehož cílem bylo původně ulehčit umírajícímu od trápení a bolestí. Typickým příkladem tak je usmrcení pacienta z důvodu zvyšování dávek léků, které tiší bolest a mohou tedy vést ke zkrácení života.¹³³ Zvyšování dávek může být dokonce nevyhnutelné, neboť účinek některých léků utišujících bolest postupem času klesá.¹³⁴ Vzhledem ke skutečnosti, že léky tlumící bolest také zvyšují jejich návykovost organismem, je zapotřebí předepisovat ke zmírnění bolesti stále vyšší dávky, které však při určitém množství mohou mít i smrtící účinek. I přesto, že lékaři umře touto léčbou pacient, nejde o jednání protiprávní. Primárním úkolem lékaře bylo zmírnění bolestí a utrpení pacienta, nikoliv jeho přímé

---

¹³² ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: *Euthanasie. Víme, o čem mluvíme?* 1. vydání, Praha: Cesta domů, 2006. Str. 12

¹³³ ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: *Euthanasie: Víme, o čem mluvíme?* 1. vydání. Praha: Cesta domů, 2006. Str. 13

¹³⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol. : *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. Upravené a doplněné vydání. Praha, Orac, 2004.Str. 109

usmrcení. Lékař nemá tu povinnost, aby za všech okolností prodlužoval život pacienta, ale má povinnost mu účinně pomáhat při umírání.¹³⁵

Z výše uvedeného dělení pak vyplývá, že „klasickou“ euthanasií rozumíme přímou aktivní euthanasii, která může být nedobrovolná i dobrovolná. Jedná se tedy o situaci, kdy jedna osoba (ve většině případů pak lékař) aktivně a úmyslně usmrtí osobu druhou, a to buď na přání umírajícího, nebo bez.¹³⁶

7.3. Asistované suicidium a dříve vyslovená přání

K podobným institutům k euthanasii řadíme tzv. asistovanou sebevraždu. Jestliže euthanasie znamená úmyslné aktivní usmrcení jiné osoby na základě její vlastní žádosti osobou jinou, pak v případě asistované sebevraždy jiná osoba pouze zprostředkuje smrtící prostředek.¹³⁷ Většinou se jedná o lékaře, který žádajícímu pacientovi poskytne jed či jiný přípravek s podobným účinkem, jenž si však pacient aplikuje sám.¹³⁸ Výsledkem je toto jednání velmi blízké ve svém důsledku aktivní euthanasii.¹³⁹ Náplní jednání je pomoc lékaře ať již ve formě rady či podání konkrétního přípravku trpícímu pacientovi, nebo také úmyslné ponechání těchto přípravků v dosahu pacienta.¹⁴⁰ Pacient trpí nevléčitelnou nemocí s nesnesitelnými bolestmi, nemá mnoho nadějí a pozitivní prognózy na zlepšení zdravotního stavu a přeje si ukončení svého života. Po lékaři pak pacient žádá pomoc při realizaci jeho přání, nikoliv přímé usmrcení lékařem. Smrt, respektive ono usmrcení si navodí pacient sám, za asistence lékaře.¹⁴¹ Rozdíl mezi euthanasií a asistovanou sebevraždou spočívá pouze v technickém provedení aktu, morální odpovědnost však stále zůstává na lékaři.¹⁴²

---

¹³⁵ MACH, Jan: *Medicína a právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. Str. 184 a následující

¹³⁶ MUNZAROVÁ, Marta: *Eutanazie, nebo paliativní péče?* Praha: Grada, 2005. Str. 33 a následující

¹³⁷ HUMPHRY, Derek: *Lawful exit. The limit of freedom for help in dying*. Junction City, Oregon: The Norris Lane Press, 1993. Str. 12

¹³⁸ MUNZAROVÁ, Marta: *Eutanazie, nebo paliativní péče?* Praha, Grada, 2005. Str. 35

¹³⁹ ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: *Euthanasie: Víme, o čem mluvíme?* 1. vydání. Praha: Cesta domů, 2006. Str. 42

¹⁴⁰ MACH, Jan: *Medicína a právo*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2006. Str. 189

¹⁴¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Lékařská etika*. 3. vydání, Praha: Galén, 2007. Str. 272

¹⁴² SLÁMA, Ondřej, KABELKA, Ladislav, VORLÍČEK, Jiří: *Paliativní medicína pro praxi*. 1. vydání, Praha: Galén, 2007. Str. 321

Dříve vyslovená přání neboli living will definujeme jako přání pacienta pro případ, že v případě budoucích zdravotních komplikací, nebude schopen vyjádřit sám svou vůli.¹⁴³ Jedinec má tak právo nejen aktuálně, ale i pro futuro projevit svou vůli a své záměry a mít tak svůj život pod kontrolou. Člověku je tak umožněno, aby předem, kdy je při plném vědomí a schopen se řádně a svobodně rozhodnout a projevit svou vůli, učinil opatření pro případ své budoucí nemoci a léčby, popř. procesu umírání.¹⁴⁴ V tomto projevu pacient stanoví, jaké postupy léčby a zákroky odmítá v případě, pokud by utrpěl traumatizující úraz či onemocněl nevyléčitelnou nemocí. V důsledku věci tak jde o zamezení zbytečného prodlužování procesu umírání u pacientů, kteří nemají pražádnou pozitivní prognózu na vyléčení.

Roku 1997 ve španělském Oviedu podepsaly členské státy Rady Evropy Úmluvu Rady Evropy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, tzv. Úmluvu o lidských právech a biomedicíně. Česká republika Úmluvu ratifikovala již v roce 1998, přičemž 1. října 2001 vstoupila Úmluva pro Českou republiku v platnost. Jelikož se jedná o vyhlášenou mezinárodní smlouvu, která byla přijata v režimu čl. 10 Ústavy, je smlouva součástí právního řádu České republiky a má přednost před zákonem. Čl. 9 Úmluvy stanoví, že „ *bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání.* “¹⁴⁵

7.4. Právní úprava euthanasie v ČR

Jelikož je euthanasie obvykle definována jako úmyslné usmrcení na žádost a někdy též jako ulehčení při umírání, zejména tlumením bolestí, je z hlediska českého právního řádu protiprávní a nedovolená. Ne vždy tomu tak ale bylo. Přímou právní úpravu euthanasie jako například u umělého přerušování těhotenství nenajdeme, ale v našem právním řádu nalezneme několik norem dotýkajících se této problematiky.¹⁴⁶

---

¹⁴³ HUMPHRY, Derek: *Lawful exit. The limit of freedom for help in dying.* Junction City, Oregon: The Norris Lane Press, 1993. Str. 14

¹⁴⁴ MATĚJEK, Jaromír: *Dříve projevená přání pacientů.* 1. vydání, Praha: Galén, 2011. Str.

¹⁴⁵ Úplné znění Úmluvy dostupné z WWW:

<http://ferovanemocnice.cz/data/Umluva%20o%20biomedicine.pdf>

¹⁴⁶ PROŠKOVÁ, Eva: Etické a právní aspekty eutanazie. *Kontakt*, roč. 11, č. 1, 2009. Str. 257 a následující

Nejčastějšími oblastmi dotýkajících se tématu euthanasie je zejména právo ústavní, mezinárodní, trestní a právo občanské. Vždy se tak děje ve vztahu k právu na život, příkladem mohou být ustanovení trestního práva, kdy úmyslné usmrcení jiného ve formě přímé euthanasie je kvalifikováno jako vražda, při nepřímé pak např. jako účast na sebevraždě.¹⁴⁷ Občanským zákoníkem je chráněno osobnostní právo jako celek, sestávající z dílčích práv, zejména práva na život, na ochranu zdraví, ochranu tělesné integrity jedince.

Základním předpisem v této oblasti je především etický kodex České lékařské komory, který ve svém čl. 2 odst. 7 uvádí: „*Lékař u nevléčitelně nemocných a umírajících účinně tiší bolest, šetří lidskou důstojnost a mírní utrpení. Vůči neodvratitelné a bezprostředně očekávané smrti však nemá být cílem lékařova jednání prodlužovat život za každou cenu. Eutanazie a asistované suicidium nejsou přípustné.*“¹⁴⁸ Česká lékařská komora ve svém stanovisku zastává názor, že euthanasie a asistované suicidium je projevem selhání v době, kdy lze zajistit takovou péči v léčení nejen bolestí a ostatních fyzických symptomů, ale i psychických a sociálních. Je zapotřebí poskytnout pacientovi dostatečnou a odpovídající léčbu, a pokud ta již nebude možná, poskytnout mu péči paliativní. Dle tohoto stanoviska je civilizovaný stát povinen chránit život a ne legalizovat jeho likvidaci.¹⁴⁹

V roce 2008 předložila senátorka Václava Domšová za Liberální reformní stranu návrh zákona o důstojné smrti.¹⁵⁰ V tomto návrhu byla zmíněna možnost poskytnout pacientovi pomoc, aby si sám vyvolal vlastní smrt. Mělo se tak dít za odborné asistence lékaře a jen u pacientů trvale trpících a v terminální fázi života. Návrh počítal i se situací, kdy pacient nemohl toto jednání sám učinit, neboť se nacházel ve stavu toto nedovolující, např. bezvědomí a o možnost důstojné smrti požádal předem. V takovém případě by sám lékař usmrtil tohoto pacienta. Po provedení tohoto zákroku lékařem, byl ošetřující povinen poslat zprávu o zákroku ministerstvu zdravotnictví, které mělo tuto zprávu předat zvláštní komisi při úřadu veřejného ochránce práv. Tato komise měla být

---

¹⁴⁷ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Thanatologie, nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén, 2007, str. 111

¹⁴⁸ Etický kodex. Stavovský předpis České lékařské komory č. 10. Plné znění dostupný z WWW: <http://www.clk.cz/oldweb/zakpred/predpis10.html>

¹⁴⁹ MUNZAROVÁ, Marta: *Eutanazie nebo paliativní péče?* Praha: Grada, 2005. Str. 58 a následující

¹⁵⁰ Návrh zákona dostupný z WWW:

http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/webNahled?id_doc=47525&id_var=40369

složena z lékařů, právníků a dalších expertů z této oblasti a měla rozhodnout, zda vše bylo podle zákona a v souladu s ním. Tento návrh zákona však nebyl přijat.

Dne 1. dubna 2012 vešel v účinnost nový zákon o zdravotních službách.¹⁵¹ Tento zákon nahrazuje zastaralou úpravu zákona o péči a zdraví lidu s tím, že promítá do svého znění pokrok na poli vědeckém a lékařském. Zákon o péči a zdraví lidu upravoval v § 23 pouze informovaný souhlas pacienta o veškerých lékařských zákrocích a jeho možnost nesouhlasu s léčbou. Pokud došlo k této situaci, byl lékař povinen si od pacienta vyžádat tzv. negativní revers.¹⁵² Jestliže pacient nedá souhlas k léčbě a odmítá tuto léčbu, ačkoliv bez ní může i zemřít, nesmí lékař takovou léčbu poskytnout. Pokud v takových případech pacient zemře, jednalo by se zde prakticky o pasivní euthanasii.¹⁵³ Pro probíranou oblast euthanasie uvádí tento zákon ve svém § 36 podstatnou a novou úpravu dříve vysloveného přání.¹⁵⁴

Toto přání může pacient předem vyslovit pro případ, pokud by se dostal do takového stavu, ve kterém by nebyl schopen vyslovit souhlas či nesouhlas s léčbou a lékař/poskytovatel má dle zákona na toto přání brát zřetel.¹⁵⁵ Z jazykového výkladu povinnosti poskytovatele „brát zřetel na dříve vyslovené přání“ pak ale neplyne nutnost lékaře postupovat dle tohoto přání za všech okolností. V odstavci pátém jsou dány případy, kdy toto přání není třeba respektovat, zejména ho nelze respektovat, nabádá-li k takovým postupům, jejichž výsledkem by bylo aktivní způsobení smrti.

Problém může vzniknout ale i v případě odlišného názoru ošetřujících lékařů. Jestliže lékař přesvědčený o tom, že má pacienty léčit a ne usmrcovat, má během své

---

¹⁵¹ Zákon č. 372/2011 Sb., ze dne 6. 11. 2011

¹⁵² KRUTINA, Miroslav, LANGMEIER, Jan: Otázky související s odepřením lékařské pomoci – povinnost poskytnout pomoc a její meze, odmítnutí pacienta, přímá a nepřímá euthanasie, informovaný souhlas pacienta a revers, revers za osobu s omezenou způsobilostí k právním úkonům. *Zdravotnictví a právo*, č. 1, 2, 2009. Str. 35

¹⁵³ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš: *Informovaný souhlas. Teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví*. Praha: ASPI, 2007

¹⁵⁴ V souladu s Úmluvou na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, zkráceně Úmluva o lidských právech a biomedicíně, která byla Českou republikou schválena a přijata jako mezinárodní smlouva dle režimu čl. 10 Ústavy. Její článek 5 upravuje informovaný souhlas pacienta a článek 9 pak předem vyslovené přání. V souvislosti s čl. 5 je třeba zmínit i čl. 8 upravující případy, kdy pacient není schopen souhlas dát. Pak je lékař oprávněn zákrok provést i bez jeho souhlasu. U předem vyslovených přání může pacient pro případ budoucí „nemožnosti“ vyslovit svůj názor, projevit svou vůli předem a pokud by pak byl ve stavu, kdy by nebyl tohoto schopen, bude brán zřetel na předchozí projev.

¹⁵⁵ § 36 odst. 1, 2 zákona o zdravotních službách

praxe přistoupit k jednání, jehož důsledkem je smrt pacienta, může dojít k nerespektování pacientova přání. Řada lékařů tak může odmítnout roli soudce a zároveň vykonavatele pacientovy vůle, pokud jsou přesvědčeni, že stav pacienta se zlepší. Pokud tedy pacient pořídí písemný dokument, ve kterém uvede, že si raději volí smrt než život s trvalým handicapem, má lékař povinnost tuto pacientovu vůli respektovat. Přesto, velké množství lékařů v souladu se svým vnitřním přesvědčením s tímto nesouhlasí, a dál tak budou pacienty mající naději na vyléčení zachraňovat bez ohledu na jejich projevované přání.¹⁵⁶ Nakonec, je možné mít pro tyto lékaře pochopení. V důsledku věci je v těchto případech proti přání vysloveném pacientem víceméně postaveno základní lidské právo lékaře – právo svobodného myšlení a svědomí.¹⁵⁷ Jestliže je tedy lékař přesvědčen, že pacientův život má pozitivní prognózu do budoucna na vyléčení, může tak často docházet ke konfliktu s přáním léčeného pacienta. Bude proto nutné zhodnotit a principem proporcionality porovnat, zda má přednost autonomie pacienta a jeho právo na seberozhodování nebo autonomie lékaře, jehož posláním má být léčba pacienta.¹⁵⁸ V právu každého lékaře nevyhovět žádosti o usmrcení pacienta můžeme spatřit důvod, proč na straně jedné by bylo možné uzákonit beztrestnost euthanasie a zároveň na straně druhé, nemožnost její legalizace.¹⁵⁹

V konečném porovnání právní úpravy zákona o péči a zdraví lidu a zákona o zdravotních službách, by se v důsledku věci mohlo jednat opět „pouze“ o pasivní euthanasii, tak jak ji česká doktrína vyvozuje z úpravy informovaného souhlasu. I přesto, že se v problematice oblasti euthanasie nejedná o velkou a významnou změnu, je možné, že se jedná na poli legislativy o další krok směřující k budoucí legalizaci euthanasie, v takové formě, v jaké je definována Světovou lékařskou asociací.

---

¹⁵⁶ Petrášová Lenka: Bojujeme o váš život, i když si to nepřejete. Mladá fronta Dnes, [online]. Citováno 6. 9. 2012. Dostupné z WWW: <http://www.tribune.cz/clanek/26371-bojujeme-o-vas-zivot-i-kdyz-si-to-neprejete>

¹⁵⁷ Čl. 15 odst. 1, věta první Listiny základních práv a svobod zní: „ Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. “

¹⁵⁸ Přesto někteří uvádí, např. spoluautor návrhu zákona o důstojné smrti Mgr. Milan Hamerský, že český právní řád nezná výhradu svědomí, která umožní lékařům tento zákrok nevykonat.

¹⁵⁹ HAŠKOVCOVÁ, Helena: *Thanatologie. Nauka o umírání a smrti*. Praha: Galén, 2000. Str. 116

7.5. Zahraníční přístupy k euthanasii

Ještě koncem devadesátých let 20. století nebyla na světě země, která by legalizovala euthanasii, ať už aktivní nebo pasivní. Přestože v roce 1996 v Severním teritoriu Austrálie poprvé zlegalizovali euthanasii, tato liberální úprava byla po devíti měsících federálním parlamentem zrušena jako kontroverzní zákon. Během těchto devíti měsíců podstoupily usmrcení celkem čtyři osoby, které podle osvědčení lékařů byly nevyléčitelně nemocny, přály si zemřít a k tomuto kroku byly duševně způsobilé.

První evropskou zemí, kde legálnost aktivní euthanasie trvá dodnes, se stalo k 1. 4. 2002 Nizozemské království. I když byla do roku 2002 euthanasie trestná, nebylo úmyslné usmrcení věcí nevídanou a neznámou. Již v roce 1973 byla v Nizozemí založena tzv. Holandská společnost pro dobrovolnou euthanasii, jejímž hlavním cílem bylo poukázat na možnost dobrovolné euthanasie, zvýšit její morální kredit ve společnosti a pokusit se i její legalizaci v nizozemském právním řádu.¹⁶⁰ Legalizace euthanasie v roce 2002 byla vrcholem dlouhé praxe ošetřujících lékařů, kteří takto činili již přibližně od sedmdesátých let 20. století. Zákon o ukončení života na žádost o asistované sebevraždě požaduje splnění několika podmínek, aby bylo možno k těmto zákrokům přistoupit. Lékař musí mít jistotu, že žádost je dobrovolná, pacient nesnesitelně a dlouho trpí a o svém zdravotním stavu je informován a pacient si musí být jist, že pro něj neexistuje další jiné řešení. Pokud jsou podmínky splněny, může lékař přistoupit k zákroku. Po jeho provedení je lékař povinen sepsat zprávu a tu pak zaslat obecnímu soudnímu lékaři. Ten pak podle výsledků svých zjištění buď zašle zprávu Kontrolní komisi pro usmrcení na žádost, nebo pokud se domnívá, že podmínky splněny nebyly, zašle zprávu veřejnému žalobci.¹⁶¹ V tomto ohledu je zřetelný vliv nizozemské právní úpravy na výše zmíněný návrh zákona o důstojné smrti.

Několik měsíců po Nizozemském království byla aktivní euthanasie legalizována i v sousední Belgii. Zákonem o euthanasii z roku 2001 byly vymezeny pevně dané podmínky, při jejichž splnění se vylučuje protiprávnost jednání.¹⁶² Musí se

---

¹⁶⁰ VOZÁR, Jozef: Eutanázia, právne aspekty. 1. vydání. Pezinok: Formát, 1995. Str. 61

¹⁶¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol.: *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Orac, 2004. Str. 121

¹⁶² FENYK, Jaroslav: Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*. 2004, č. 6. Str. 6

jednat o jedince, kteří trpí nevyлéčitelnou nemocí a jsou dlouhodobě vystaveni nesnesitelnému utrpení ať již psychického či fyzického rázu. Nemocní žadatelé musí být plnoletí a plně přičetní, musí být řádně informováni o svém zdravotním stavu, o možnostech léčby o naději na možné vyléčení. Nejsou tu téměř možné žádné výjimky u pacientů, kteří nedosáhli potřebného věku či nebyli zákonem prohlášeni za zletilé.¹⁶³ Požadavek žadatele musí pocházet z jeho vlastní vůle, musí být dostatečně určitý a vážný a opakovaný.¹⁶⁴ Pokud žadatel není v terminální fázi své nemoci, je zapotřebí k žádosti připojit i lékařské stanovisko o prognóze pacientovi nemoci. Po splnění těchto podmínek a po zákroku musí být vše oznámeno speciální komisi, která prověřuje dodržení předepsaných podmínek a správný zákonný postup.¹⁶⁵ Tato federální komise je složena ze 4 lékařů, 4 profesorů medicíny, 4 právníků a 4 osob, které byly v kontaktu s nemocným žádajícím jedincem. Dle zákona o euthanasii mají občané, kteří jsou plně způsobilí k právním úkonům, možnost také sepsat podobné prohlášení k institutu „living will“. Pokud by se tak někdo stal nevyлéčitelně nemocným, dlouhodobě trpícím a ocitl by se ve stavu, kdy by nebyl při plném vědomí, může v tomto prohlášení vyslovit přání o ukončení života cestou pasivní euthanasie. V zákoně jsou pak přesně stanoveny náležitosti prohlášení, jaké podmínky je zapotřebí splnit. Zároveň je toto prohlášení časově omezeno, a to na dobu pěti let.

Mezi další země, v nichž je povolena aktivní euthanasie, řadíme Lucembursko, Švýcarsko a Spojené státy americké. Roku 2008 podpořil lucemburský Parlament těsnou většinou zákon o euthanasii a asistované sebevraždě, který legalizoval aktivní euthanasii. Nicméně lucemburský velkovévoda, jehož exekutivní pravomoc spočívá v konečném stvrzování zákonů, tento zákon odmítl podepsat. Reakcí Parlamentu pak byl legislativní proces, jehož výsledkem byla změna ústavy, kterou podstatně zúžili rozsah pravomocí velkovévody Henriho a jeho podpisu tak již proto nebylo zapotřebí. Zákon o euthanasii je platný a účinný od dubna roku 2009.¹⁶⁶ Podmínky provedení

---

¹⁶³ ¹⁶³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol.: *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. upravené a rozšířené vydání. Praha: Orac, 2004. Str. 121

¹⁶⁴ Každý, kdo chce tímto způsobem ukončit svůj život, musí o euthanasii předem dvakrát požádat.

¹⁶⁵ FENYK, Jaroslav: Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*. 2004, č. 6. Str. 6

¹⁶⁶ Eutanázie je již v Lucembursku legální [online]. Citováno 6. 9. 2012. Dostupné z WWW: <http://zahranicni.eurozpravy.cz/evropa/386-eutanazie-je-jiz-v-lucembursku-legalni/>

zákroku jsou pak podobné jako v Belgii.¹⁶⁷ Švýcarský model je o něco komplikovanější než výše zmíněné. Již od 40. let minulého století bylo možné využít velmi liberální úpravy asistované sebevraždy. Umírajícímu jedinci může pomoci jiná osoba tak, že jí pouze dodá smrtelnou dávku léku, lék si ale pacient musí vzít sám. Tím, který při sebevraždě jiného pomáhá, může být zde kdokoli, nejenom lékař. Podmínky a celkovou úpravu aktu usmrcení naplňuje Švýcarská akademie lékařských věd, která v této oblasti vydává tzv. směrnice. Tyto směrnice pak ale nemají sílu zákona. I přesto, že ve Švýcarsku není aktivní euthanasie legální, stále je tato země častým cílem lidí s přáním o ukončení jejich života. V rámci USA jsou jedinými státy, které zlegalizovaly asistovanou sebevraždu Oregon, Washington a Montana.¹⁶⁸ Na federální úrovni pak ani asistované suicidium, ani aktivní euthanasie legální není.¹⁶⁹ Zárok je taktéž možný jen v případě těžce, nevléčitelně nemocných pacientů v terminální fázi života, kteří o něj opakovaně požádají. Projev vůle musí být dostatečně určitý, vážný a svobodný, dobrovolný a potvrzený dvěma svědky. Podobně jako ve Švýcarsku, smrtelnou dávku léků podává lékař, avšak jejich aplikace je pak již na pacientovi.

Pasivní euthanasie spočívající v přerušení léčby, která již pouze udržuje nevléčitelně nemocného a trpícího jedince naživu, je mnohdy brána jako schůdnější možnost ukončení života jiného. Právě proto také je výčet zemí, které zlegalizovaly pasivní euthanasii, mnohem širší než u výše zmíněného typu. Mezi země umožňující přerušení léčebné kúry řadíme Dánsko, Finsko, Francii, Irsko, Itálii, Německo či některé státy Mexika.¹⁷⁰

7.6. Judikatura ESLP k euthanasii

I Evropský soud pro lidská práva se již ve své rozhodovací činnosti zabýval problematikou euthanasie a asistované sebevraždy. Například ve věci *Pretty vs. Spojené*

---

¹⁶⁷ Musí se jednat o pacienty trpící nevléčitelnou nemocí v termálním stadiu, kteří již nemají vůli žít a o ukončení svého života opakovaně požádají. K zároku se může přistoupit až po souhlasu dvou lékařů a speciální komise expertů.

¹⁶⁸ V Oregonu je tak možné od roku 1998, v Michiganu a Montaně od roku 2008.

¹⁶⁹ Where it is legal in the U.S. [online]. Citováno 6. 9. 2012. Dostupné z WWW:

<http://www.wrtl.org/assistedsuicide/assistedsuicide/whereitislegalUS.aspx>

¹⁷⁰ Eutanazii umožňuje jen málo zemí světa [online]. Citováno 6. 9. 2012. Dostupné z WWW:

<http://www.zdravky.cz/zpravodajstvi/ze-zahranici/eutanazii-umoznuje-jen-malo-zemi-sveta>

království z roku 2002 vynesl Soud rozsudek, ve kterém ukázal, že euthanasie nemá právní podklad v Evropské úmluvě o lidských právech, že Úmluva nezaručuje právo na smrt, a proto není možné se u Soudu domáhat aktivního ukončení života.¹⁷¹ Zároveň však z rozhodnutí vyplynulo, že právní úprava beztrestnosti účasti na sebevraždě je záležitostí každého jednotlivého členského státu a je – li uzákoněna, nejedná se o porušení mezinárodně zakotveného práva na život.¹⁷² Ve věci Koch vs. Německo, tak jako podobně u rozhodnutí ve věci Pretty vs. Spojené království, Soud celou věc uzavřel s tím, že není možné domáhat se po státních úřadech poskytnutí smrtících prostředků za účelem aktivního usmrcení s pomocí jiné osoby.¹⁷³

Ve věci Haas vs. Švýcarsko Soud opět následoval předešlá rozhodnutí a uznal, že možnost důstojného a nebolestivého umírání je zaručena Úmluvou a že každý jednotlivec má právo rozhodnout se o způsobu a momentu ukončení jeho života. Toto právo však nelze spojovat s právem na euthanasii, neboť při výkonu práva o ukončení života musí být jednotlivec psychicky i fyzicky tohoto jednání schopen. Vzhledem k tomu, že pan Haas by byl psychicky i fyzicky schopen v krajním případě k dokonání sebevraždy, Soud tak shledal, že zde nebylo porušeno stěžovatelovo právo rozhodnout se o ukončení svého života.¹⁷⁴

7.7. Názory pro a proti euthanasii

Proto, že se jedná o velmi diskutabilní téma, existuje k němu několik přístupů a názorů. Většina argumentů je mimoprávních, jedná se zejména o přesvědčení etická, ale také například ekonomická.

---

¹⁷¹ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW:

[http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{"respondent":\["GBR"\],"documentcollectionid":\["COMMITTEE","DECISIONS","COMMUNICATEDCASES","CLIN","ADVISORYOPINIONS","REPORTS","RESOLUTIONS"\],"itemid":\["001-60448"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspx#{)

¹⁷² MATOCHOVÁ, Soňa: Otázka eutanazie z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Zdravotnické právo v praxi*, č. 2, 2006. Str. 24 a následující

¹⁷³ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-102940#{"fulltext":\["euthanasia"\],"itemid":\["001-112282"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-102940#{)

¹⁷⁴ European Court of Human Rights: Search Portal HUDOC. Celé anglické znění rozsudku dostupné z WWW: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-102940#{"itemid":\["001-102940"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-102940#{)

Hlavním argumentem zastánců euthanasie je autonomie vůle každého jedince o tom, jak naložit se svým životem. Každý člověk má tak právo zvolit si svůj způsob života, a tedy i smrti. Pokud toto rozhodnutí neomezuje druhé, nemůže nikdo jiný, ať již jednatel nebo stát, do tohoto rozhodnutí jakýmkoliv způsobem zasahovat.¹⁷⁵ I nevléčitelně nemocný jedinec trpící nesnesitelnými bolestmi, má právo naložit se svým životem dle svého mínění, má nárok na důstojnou smrt, která je pro něj přijatelnější než prodlužované utrpení. Odpůrci však kontrují, že euthanasie není záležitostí jen jednoho autonomního jedince. Je tedy možné, aby na základě autonomie a přání jednoho bylo relevantní požadovat po druhém své usmrcení? Úvahy o nezbytnosti euthanasie tak rozbíjí představa, že na straně jedné stojí právo vzít svůj život do svých rukou, být pánem svého života a rozhodovat o něm, a na straně druhé přenesení odpovědnosti prostřednictvím zákonů a moderní medicíny na jiné. Tak jako existují odborníci pro léčbu nemocí, chtěli bychom mít odborníky na umírání.¹⁷⁶ Dalším argumentem je pomoc trpícímu člověku. Zastánci euthanasie tvrdí, že v některých případech nelze umírajícímu a trpícímu pomoci jinak, než mu aktivně pomoci k ukončení života. Na druhou stranu je zapotřebí si uvědomit, zda byly vyčerpány všechny ostatní možnosti pomoci – například vhodná paliativní péče, než by se přistoupilo k tomuto krajnímu řešení a vyvarovat se tak možnému zneužití procesu euthanasie. Někdy je též zmiňován ekonomický aspekt, a to ekonomická nákladnost péče o umírající.

Stěžejním argumentem odpůrců je přesvědčení o nedotknutelnosti lidského života a možné překročení hranic. Nikdo, ať už jednatel nebo stát, nemůže rozhodovat o tom, který život je hodnotnější více a který méně, kdo umírá a kdo ne. Zlegalizujeme – li možnost euthanasie pro jistý okruh potřebných, kdo pro futuro zajistí, že se tento okruh nebude dále rozšiřovat?¹⁷⁷ Připustí – li se euthanasie u nevléčitelně nemocných pacientů, bylo by možné ji v budoucnu připustit i u např. psychicky i fyzicky chátrajících seniorů?¹⁷⁸ Většina odpůrců euthanasie argumentuje jejím možným zneužitím, pokud tedy dojde k legalizaci euthanasie, nemůže se rozmáhat nešvar jakým je ukončení života bez žádosti pacienta? Tento problém poukazuje na

---

¹⁷⁵ ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: *Euthanasie. Víme, o čem mluvíme?* Praha: Cesta domů, 2006. Str. 18

¹⁷⁶ ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: *Euthanasie. Víme, o čem mluvíme?* Praha: Cesta domů, 2006. Str. 18

¹⁷⁷ MUNZAROVÁ, Marta: *Eutanazie, nebo paliativní péče?* Praha: Grada, 2005. Str. 38 a následující

¹⁷⁸ PROŠKOVÁ, Eva: Etické a právní aspekty eutanazie. *Kontakt*, 2009, roč. 11, č. 1. Str. 257 a následující

teorii tzv. *kluzkého svahu*.¹⁷⁹ Překročením určité hranice vyvolává určitý posun v mravním a zákonném hodnocení podobných jednání. Tím se zvyšuje pravděpodobnost překročení dalších hranic, které původně byly nepřekročitelné a nezpochybňované. Pokud by tedy lékař mohl rozhodovat o tom, zda život trpícího a umírající člověka, kterého léčí má cenu či nemá, proč by v konečném důsledku nemohl rozhodnout i o někom, kdo sice ještě neumírá, ale je například chronicky nemocný nebo starý?¹⁸⁰

Na druhou stranu, je vůbec přípustné chtít po lékaři, aby porušil svou přísahu a svému pacientovi aktivně pomohl při umírání? S tím souvisí jisté narušení vztahu lékaře s pacientem, kdy pacient může ztratit plnou důvěru v lékaře, který by byl legálně oprávněn k provedení euthanasie.¹⁸¹ Tento stav se pak ale dostává do konfliktu s lékařskou etikou, kdy se břímě provedení „dobré smrti“ přenáší na lékaře. Na toho, jehož hlavním posláním je postupovat *lege artis* a dle Hippokratovy přísahy je povinen učinit všechna opatření, která povedou ke zlepšení zdravotního stavu léčeného jedince. Legalizace euthanasie by tak dle jejích odpůrců v důsledcích napomáhala také k resignaci na vytváření a použití podpůrných systémů, zdravotních, sociálních, potřebných pro péči o nemocné v terminální fázi jejich života.

Konečně je však třeba rozlišit euthanasii jako pomoc ke smrti od postupů, kdy lékař stále jedná v souladu se svým posláním. V případech, kdy vzhledem k beznadějně prognóze nemocného již nelze dostupnou zdravotní péčí zachránit život, lze od určitých zákroků upustit. Jedná se o takové zákroky, kterými již lékař proces nemoci nemůže zvrátit, které by zbytečně zatěžovaly a prodlužovaly utrpení nemocného. V těchto případech se ošetřující lékař drží litery zákona a v souladu s *lege artis* a Hippokratovou přísahou dbá o nejvyšší dobro svého pacienta. Těžiště jeho péče se tak od použití všech dostupných prostředků zachránit život přesouvá do roviny, kdy jeho péče má pacientovi v terminálním stadiu přinést úlevu a pomoc od utrpení při umírání. Z předešlého lze

---

¹⁷⁹ VIRT, Günter: *Žít až do konce. Etika umírání, smrti a euthanasie*. Praha: Vyšehrad, 2000. Str. 16, srov. MUNZAROVÁ Marta

¹⁸⁰ VIRT, Günter: *Žít až do konce. Etika umírání, smrti a euthanasie*. Praha: Vyšehrad, 2000. Str. 16 a následující

¹⁸¹ MUNZAROVÁ, Marta: *Proč NE eutanazii aneb Být, či nebýt?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. Str. 24

dovodit, že euthanasie by měla být užívána jako pojem pro případy, které jsou neslučitelné s lékařskou péčí a ve společnosti jako nepřipustné zakázány.¹⁸²

8. Závěr

Tato diplomová práce se věnuje otázkám práva na život v kontextu jeho nepřirozeného ukončení, a to na jeho eventuálním počátku i konci. Právo na život bylo právně rozebráno, současně i vymezení pojmu lidského života spolu s jeho hodnotami i smyslem. Bylo nastíněno, zda a do jaké míry můžeme život ovlivňovat, zachovávat, ukončit či jinak výrazně zasahovat do jeho přirozenosti, co nám dává právo o životě rozhodovat, o jeho náplni, podmínkách, kvalitě či existenci. Táže se, kdo je za existenci či neexistenci lidského života zodpovědný, zda je možné přenést tuto odpovědnost na stát, jehož primární povinností je všemi možnými dostupnými prostředky jej chránit.

Z celé práce vyplynuly dva protipóly názorů, na straně jedné zastánci umělého přerušování těhotenství, euthanasie a jím podobných zákroků do lidského života a na straně druhé jejich odpůrců. Zjednodušeně řečeno je můžeme označit přístupy konzervativní a přístupy liberální. Oba směry předkládají nespočet argumentů nejen k samotnému právu na život, ale i k jeho nepřirozenému ukončení, přičemž žádný z nich však nevede k jednoznačnému řešení. Kvintesence však nespočívá v upřednostnění toho či onoho přístupu, ale v tom, zda je vůbec možné do něj zasahovat a zda je někdo oprávněn zasahovat do přirozeného průběhu lidského života takovýmto způsobem. Právo na život je tak nutné chápat jako základní právo, které směřuje k ochraně života jako nejvyšší hodnoty, ale také jako předmět ochrany ze strany státu a výrazný aspekt sociálního života.

V rámci nepřirozeného ukončení lidského života na jeho potencionálním počátku – tedy při umělém přerušování těhotenství, je lidský život ve své prenatální fázi, před narozením, chápán rozličnými způsoby, ze kterých se odvíjí i způsob jeho právní ochrany. Hodnota dosud nenarozeného lidského života se odvíjí od skutečnosti, že je

---

¹⁸² KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. Str. 262 a následující

téměř vždy potencialitou plnohodnotného lidského života. I přesto je však zapotřebí si uvědomit, že se tak neděje vždy. Že s ohledem na skutečnost, že embryo není schopno samo za sebe rozhodnout, je akceptovatelné nechat budoucí matku za určitých, jasně daných podmínek o osudu plodu a svého těla takto rozhodnout. Je nepochybné, že právo každé ženy rozhodovat svobodně o svém osobním a rodinném životě je jedno z jejích základních práv. Je ovšem také nepochybné, že lidský život je tak silnou hodnotou, že musí požívat té nejvyšší právní ochrany. V případě umělého přerušeni těhotenství však proti sobě stojí dva protichůdné zájmy. Zájem matky rozhodnout o svém těle a životě a na straně druhé zájem lidského plodu, jehož status stále není dosud úplně jasný ani na vnitrostátní úrovni, ani na úrovni mezinárodní. Tento konflikt velmi úzce souvisí s problematikou počátku lidského života, která je natolik ovlivněna různými náboženskými, filozofickými i vědeckými teoriemi. Úkolem společnosti není prozatím najít jednoznačnou odpověď, ale najít dostačující kompromis, který by pak reflektovala právní úprava daného společenství. I přesto, že hodnota lidského života v nás vyvolává úctu a respekt, je vzhledem k nedořešenému statusu plodu schůdnější upřednostnit v tomto případě (a za striktně stanovených podmínek) právo ženy, rozumně uvažující bytosti, nakládat se svým tělem dle svého nejlepšího mínění. Zda se rozhodne dostát své biologické role být matkou, nikdo ji v tomto rozhodnutí nemůže bránit. Stejně tak je zapotřebí respektovat její volbu, pokud tak učinit nechce. Právě proto, že se jedná o natolik intimní a delikátní rozhodování, měla by každá žena přemýšlející nad přerušeni těhotenství řádně probrat všechny možnosti a varianty, aby konečné rozhodnutí bylo správné nejenom pro ni, ale i pro ostatní zúčastněné. Volba by přitom měla zůstat výhradně na ní s tím, že je potřebné omezit jakékoliv faktory, které by její volbu činily méně svobodnou.

Pro rozmanitost důvodů pro a proti tomuto zákroku čelí právo nelehkému úkolu. Musí zvolit takové řešení, které je pro společnost nejpřijatelnější, které bude svými prostředky vynucovat a prosazovat. Úkolem práva je chránit život každého člověka, respektive každého, kdo je nositelem statusu „lidského jedince hodného právní ochrany“. Právě proto, že moderní demokratický stát by měl zůstat hodnotově neutrální, je často nemožné čerpat z náboženských či filozofických teorií, aniž by tím svým občanům nevnucoval určité přesvědčení, které sám zvolil. Je přitom nezbytné analyzovat poznatky i z jiných disciplín, aby bylo zřejmé, jaký skutečný rozměr má

lidský život. Zvolená řešení tak nemusí být zcela jednoznačná, ovšem je důležité se ptát, zda existují i jiná, lepší řešení. Z výše uvedeného vyplývá, že ochrana dosud nenarozeného lidského života je především a spíše problémem morálním než právním.

Problematika euthanasie není o nic jednodušší. Spolu s umělým přerušením těhotenství představuje hraniční téma, a to právě proto, že sklouzávají, jak přerušení těhotenství, tak i euthanasie, na obě strany. Na stranu možných zastánců i na stranu možných odpůrců. Obé v sobě zahrnuje rizika, skrytá pozitiva, ale i negativa. Jak již bylo řečeno, lidský život je považován za nejvyšší hodnotu, která je garantována právem napříč světem. I přesto však můžeme pochybovat, zda se jedná o plnohodnotnou hodnotu v případě ztráty lidské důstojnosti, ztráty smyslu svého vlastního života. Jestliže se plně způsobilý jedinec svobodně rozhodne o ukončení svého života, měla by se jeho volba respektovat, stejně tak jako se respektuje rozhodnutí těch, kteří přijímají i těžkosti a bolesti za součást svého života a odmítají připustit, aby byl jejich život nějak ukončen.

Stejně jako umělé přerušení těhotenství je euthanasie ve vztahu k právu na život nejen problémem právním, ale zejména problémem morálním. Dotýká se širokého spektra vědních i společenských disciplín a vždy zde budou existovat jak její příznivci, tak i její odpůrci. Na straně jedné tak stojí ti, kteří argumentují respektem svobodné vůle člověka a snahou o zbavení člověka utrpení, na straně druhé pak ti, kteří ji prakticky pokládají za vraždu a silnou možnost jejího zneužití. I zde je proto třeba dojít diskuzí ke kompromisu, který je přijatelný pro většinu společnosti. Právo v tomto ohledu má snad ještě těžší práci než v předešlém případě. Musí najít takovou cestu, aby dokázal zkorigovat ochranu lidského života a svobodnou vůli jedinců, jak se svým životem naložit. Musí odhalit, do jaké míry může zákonodárce dbát o ochranu lidského života v těch případech, ve kterých si to jedinec nepřeje.

Stále bychom měli mít na zřeteli, že právo na život v sobě nezahrnuje žádný imperativ k žití, nezahrnuje povinnost žít. Jestliže si může jedinec svůj vlastní život beztrestně sám vzít, proč by nemohl i prostřednictvím někoho jiného, pokud tohoto činu není sám fyzicky schopen? Pokud by takový člověk, nemohl například pro svou nemoc tohoto jednání dosáhnout vlastními silami a někdo jiný by byl ochoten tak učinit, proč bychom tuto jeho svobodnou volbu nerespektovali? Nebyl by v konečném důsledku ve

svém právu se svým životem svobodně disponovat diskriminován? Právo člověka rozhodnout se o svém životě by tak mělo být zachováno, a ačkoliv má dnešní věda a medicína velké možnosti prodloužení života těžce nemocných, měla by se vždy respektovat pacientova přání. Pokud druhá osoba překoná svá morální přesvědčení a svobodně by se ujala ukončení života jiného na jeho výslovné přání a pokud by zde stál silný dozorce v podobě zákonodárce, popřípadě státu, který by hlídal podmínky a meze výkonu tohoto zákroku, měla by se tato vůle jedince akceptovat a respektovat.

Seznam použité literatury a zdrojů

MONOGRAFIE, SBORNÍKY A UČEBNICE:

- BENDA Vladimír, BABŮREK Ivan, KOTRBA Pavel: Základy biologie. 1. vydání. Praha: Vysoká škola chemicko – technologická v Praze, 2006. ISBN: 80 – 7080 – 587 – 0
- BLAHOŽ, Josef: Sjednocující se Evropa a lidská a občanská práva. Praha: ASPI, 2005. ISBN: 80 – 7357 – 073 - 4
- BLECHA, Ivan a kolektiv: Filozofický slovník. 2. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN: 80 – 7182 – 064 – 4
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga a kol.: Trestní právo a zdravotnictví. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Orac, 2004. ISBN: 80 – 8619 – 975 - 4
- ČAPEK, Jan: Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. I. část. Praha: Linde Praha, a.s., 2010. ISBN: 80 – 7201 – 789 - 8
- ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel: Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN: 80 – 7179 – 728 - 6
- GERLOCH, Aleš: Teorie práva. 4. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN: 80 – 7380 – 023 – 9
- HAŠKOVCOVÁ, Helena: Lékařská etika. Praha: Galén, 2002. ISBN: 80 – 726 – 2132 - 7
- HAŠKOVCOVÁ, Helena: Thanatologie. Nauka o umírání a smrti. 2. vydání. Praha: Galén, 2000. ISBN: 80 – 726 – 2471 - 7
- HOLUB, Milan a kol.: Občanský zákoník, Komentář, 1. svazek, § 1 – 487. Praha: Linde Praha, a.s., 2002. ISBN: 80 - 7201 – 328 - 9
- HUMPHRY, Derek: Lawful exit. The limit of freedom for help in dying. Junction City, Oregon: The Norris Lane Press, 1993. ISBN: 0 – 9637280 – 0 - 8
- KLIMEŠ, Alexander: Renesance lidských práv. Příručka pro učitele občanské nauky. Praha: Komenium Praha, 1990.

- KNAP, Karel, ŠVESTKA, Jiří, JEHLIČKA, Oldřich, PAVLÍK, Pavel, PLECITÝ, Vladimír: Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. ISBN: 80 – 7201 – 484 - 6
- KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan a kol.: Občanské právo hmotné. I. sv. Praha: ASPI, 2002. ISBN: 80 – 8596 – 331 - 0
- MACH, Jan: Medicína a právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN: 80 – 7179 – 810 - X
- MATĚJEK, Jaromír: Dříve vyslovená přání pacientů. 1. Vydání, Praha: Galén, 2011. ISBN: 80 – 726 – 2850 - 6
- MUNZAROVÁ, Marta: Eutanazie, nebo paliativní péče? Praha: Grada, 2005. ISBN: 80 – 247 – 1025 - 0
- MUNZAROVÁ, Marta: Proč NE eutanazii aneb Být, či nebýt? Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008. ISBN: 80 – 7195 – 304 - 0
- MUNZAROVÁ, Marta: Vybrané kapitoly z lékařské etiky I, smrt a umírání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997. ISBN: 80 – 2103 – 017 - 8
- MUNZAROVÁ, Marta: Zdravotnická etika od A do Z. Praha: Grada, 2005. ISBN: 80 – 247 – 1024 - 2
- ONDOK, Josef Petr: Bioetika, biotechnologie a biomedicína. Praha: Triton, 2005. ISBN: 80 – 7254 – 486 - 1
- ONDOK, Josef Petr: Bioetika. 1. vydání. Svitavy: Triton, 1999. ISBN: 80 – 8603 – 624 - 3
- PASCAL, Ide: Je zygota lidskou osobou? Praha: Nakladatelství Triton, s.r.o., 2012. ISBN: 80 – 7387 – 526 - 8
- PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří: Ústava a ústavní řád České republiky, díl I. Praha: Linde Praha, a.s., 1994, ISBN: 80 – 7201 – 110 – 3
- PAVLÍČEK, Václav a kol.: Ústavní právo a státověda. II. díl. Část 2. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. ISBN: 80 – 7201 – 472 - 2
- PAVLÍČEK, Václav, HŘEBEJK, Jiří, KNAPP, Viktor, KOSTEČKA, Jan, SOVÁK, Zdeněk: Ústava a ústavní řád České republiky. Díl II Práva a svobody. Praha: Linde Praha, a.s., 1996, ISBN: 80 – 7201 – 000 - X

- PESCHKE, Karl – Heinz: Křesťanská etika. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80 – 7021 – 331 - 0
- POLLARD, Brian: Eutanazie - ano či ne? Praha: Dita, 1996. ISBN: 80 – 8592 – 607 - 5
- ROTTER, Hans: Důstojnost lidského života, základní otázky lékařské etiky. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN: 80 – 7021 – 302 - 7
- SAGAN, Carl: Testament: miliony milionů. Úvahy o životě a smrti na přelomu tisíciletí. Praha: Emitent, 1997. ISBN: 80 – 7281 – 083 - 9
- SLÁMA, Ondřej, KABELKA, Ladislav, VORLÍČEK, Jiří: Paliativní medicína pro praxi. 1. vydání, Praha: Galén, 2007. ISBN: 80 – 726 – 2505 - 5
- ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš: Informovaný souhlas. Teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví. Praha: ASPI, 2007. ISBN: 80 – 7357 – 268 - 0
- ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, BLAHOŽ, Josef: Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii. Praha: ASPI, 2003. ISBN: 80 – 8639 – 552 - 9
- ŠPINKOVÁ, Martina, ŠPINKA, Štěpán: Euthanasie. Víme o čem mluvíme? Praha: Cesta domů, 2006. ISBN: 80 – 2398 – 592 – 2
- ŠTĚPÁN, Jaromír: Právo a moderní lékařství. Praha: Panorama, 1989. ISBN: 80 – 2471 – 198 - 2
- ŠTURMA, Pavel: Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 2. doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN: 80 – 7400 – 318 - 3
- ŠTURMA, Pavel: Úvod do evropského práva ochrany lidských práv. Praha: Karolinum, 1994. ISBN: 80 – 7066 – 951 - 9
- ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jan, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol.: Občanský zákoník, Komentář I. § 1 – 459. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 80 – 7400 – 004 - 4
- TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽĎÁREK, Roman, POLICAR, Radek: Medicínské právo. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN: 80 – 7400 – 050 - 8
- THOMASMA, C. David, KUSHNEROVÁ, Thomasine: Od narození do smrti: etické problémy v lékařství. Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN: 80 – 2040 – 883 - 5

- UZEL, Radim: Jak neotěhotnět. Praha: Scienta Medica. 1992. ISBN: 80 – 8552 – 615 - 8
- VIRT, Günter: Žít až do konce. Etika umírání, smrti a euthanasie. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN: 80 – 7021 – 330 – 2
- VOZÁR, Josef: Eutanázia, právné aspekty. 1. Vydání. Pezinok: Formát, 1995. ISBN: 80 – 9674 - 692 - 8
- WILLKE, John, WILLKE Barbara: Člověkem od početí. Být či nebýt? Český Těšín: Cor Jesu, 1993.
- ZIMEK, Josef: Právo na život. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. ISBN: 80 – 22101 – 140 - 8
- ZOUBEK, Vladimír: Lidská práva – globalizace – bezpečnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. ISBN: 80 – 7380 – 026 - 8

ODBORNÉ ČLÁNKY:

- BOGUSZAK, Jiří: Diferenciace lidských práv. Právník, 2000, č. 3.
- BOHÁČ, Libor: Ochrana lidských práv v Evropě podle jedenáctého Protokolu. Právník, 1998, č.3.
- ČERNJAK, Jurij: Komentář pro aplikační praxi k čl. 6 Listiny základních práv a svobod. Praha: ASPI, 2007. Původní nebo upravené texty pro ASPI.
- DVOŘÁK, Jan, MACKOVÁ, Alena: K některým aktuálním otázkám ochrany osobnostních práv fyzické osoby. Právní fórum, 2005, č. 6
- EFFENBERGER, Karel: O rodině – přerušení těhotenství. Právní rádce, č. 3, 1998.
- FENYK, Jaroslav: Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). Trestní právo, 2004, č. 6.
- HADERKA, Jiří: Umělé přerušení těhotenství u žen, které nemají plnou způsobilost k právním úkonům. Správní právo, č. 8, 1987.
- JAHNSOVÁ, Alice, KUČA, Radan: Právní aspekty euthanasie. Právní rozhledy, č. 7, 1997.

- JAKEŠOVÁ, Petra: Vybrané problémy právní úpravy umělého přerušeni těhotenství. Zdravotnictví a právo. 2005, č. 6.
- KRUTINA, Miroslav, LANGMEIER, Jan: Otázky související s odepřením lékařské pomoci – povinnost poskytnout pomoc a její meze, odmítnutí pacienta, přímá a nepřímá euthanasie, informovaný souhlas pacienta a revers, revers za osobu s omezenou způsobilostí k právním úkonům. Zdravotnictví a právo, č. 1, 2, 2009
- KÜHN, Zdeněk: Ochrana lidského plodu v trestním právu. Praha: Edice příručky Ministerstva spravedlnosti, sv. 57, 1998.
- MATOCHOVÁ, Soňa: Otázka eutanazie z pohledu judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Zdravotnické právo v praxi, č. 2, 2006.
- MUNZAROVÁ, Marta: Co hovoří i dnes proti euthanasii? Zdravotnické právo v praxi, 2006, č.1.
- PIKNA, Bohumil: Charta základních práv Evropské unie a její právní a věcná dimenze. Právník, 2003, č. 1.
- PROŠKOVÁ, Eva: Etické a právní aspekty eutanazie. Kontakt, roč. 11, č. 1, 2009.
- RADVANOVÁ, Senta: Přerušeni těhotenství. AUC II, 1968
- REPÍK, Bohumil: Je usmrceni lidského plodu zbavením života, které zakazuje čl. 2 Evropské úmluvy o lidských právech? Právní fórum, 2004, č. 6.
- SIGMUNDOVÁ, Michaela, TELEC, Ivo: Přehled některých právních a etických otázek ochrany osobnosti. Soudní rozhledy, č. 3, 2003.
- ŠIPR, Květoslav: Historický pohled na euthanasii. Scripta Bioethica, č. 2, 2002.
- VOZÁR, Josef: Pojem euthanázia. Právník, č. 3, 1996.

PRÁVNÍ PŘEDPISY, NORMY A JUDIKATURA:

- Charta základních práv Evropské unie
- Doporučení Rady Evropy č. 1418/1999
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Etický kodex České lékařské komory, stavovský předpis č. 10

- Nález Ústavního soudu ČR, sp.zn.: Pl. ÚS 14/94
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Rozhodnutí ESLP ve věci McCann a další vs. Spojené království
- Rozhodnutí ESLP ve věci Andronicou a Constantinou vs. Kypr
- Rozhodnutí ESLP ve věci Vo vs. Francie
- Rozhodnutí ESLP ve věci Open Door Councelling Ltd. and Dublin Well Woman Centre Ltd. vs. Irsko
- Rozhodnutí ESLP ve věci Boso vs. Itálie
- Rozhodnutí ESLP ve věci Paton vs. Spojené království
- Rozhodnutí ESLP ve věci X. vs. Spojené království
- Rozhodnutí ESLP ve věci H. vs. Norsko
- Rozhodnutí ESLP ve věci Evans vs. Spojené království
- Rozhodnutí ESLP ve věci Reeve vs. Spojené království
- Rozhodnutí ESLP ve věci Pretty vs. Spojené království
- Rozhodnutí ESLP ve věci Koch vs. Německo
- Rozhodnutí ESLP ve věci Haas vs. Švýcarsko
- The Constitution of Ireland
- Senátní návrh zákona o důstojné smrti, senátní tisk č. 303, VI. funkční období
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn.: 30 Cdo 3349/2008
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn.: 30 Cdo 154/2007
- Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny č. 96/2001 Sb. m.
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen č. 62/1987 Sb. m.
- Úmluva o právech dítěte č. 104/1991 Sb. m.
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Všeobecná deklarace lidských práv
- Vyhláška ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

- Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách
- Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství
- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- Zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon
- Zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení
- ŽALM 139, 13.15.16

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

- <http://www.wikiskripta.eu>
- <http://www.euromedicine.eu>
- <http://www.osn.cz>
- <http://www.vlada.cz>
- <http://www.echr.coe.int>
- <http://www.cmiskp.echr.coe.int>
- <http://www.epravo.cz>
- <http://www.euroskop.cz>
- <http://www.hrad.cz>
- <http://www.eur-lex.europa.eu>
- <http://www.mzv.cz>
- <http://www.mvcr.cz>
- <http://www.hudoc.echr.coe.int>
- <http://www.prolife.cz>
- <http://www.helpnet.cz>
- <http://www.ferovanemocnice.cz>
- <http://www.clk.cz>
- <http://www.lkcr.cz>
- <http://www.senat.cz>
- <http://www.tribune.cz>
- <http://www.zahranicni.eurozpravy.cz>
- <http://www.wrtl.org>

- <http://www.zdravky.cz>
- <http://www.psp.cz>
- <http://www.eutanazie-dobrasmrt.bluefile.cz/>
- <http://www.umirani.cz>

RESUMÉ

Cílem této práce je objasnění pojmu práva na život v legislativní agendě v České republice i v zahraničí spolu s porovnáním s jeho nepřirozeným ukončením, a to při umělém přerušení těhotenství a při euthanasii. Práce je primárně věnována právní úpravě zmíněných institutů, ale zabývá se i jinými hledisky, jako je náboženství, filozofie a věda. Je koncipována tak, že každá kapitola se ve své úvodní části věnuje určení předmětu tématu, historickému vývoji nejen v České republice, ale i v zahraničí, uvádí možné postupy a postoje, příkladmo zmiňuje a zběžně porovnává instituty podobné. Další části se zabývají právní úpravou ať již práva na život, umělého přerušení těhotenství či euthanasie, provádí komparaci právní úpravy tuzemské s úpravami zahraničními. Ve světle soudních rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva poukazuje na názory a postoje k daným tématům na úrovni mezinárodní. V závěrečné části je pak zhodnoceno jádro problematiky zejména z pohledu právního.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to clarify the concept of the right to life in the legislative in the Czech Republic and in abroad with a comparison with its unnatural end, while abortion and euthanasia. This work is primarily devoted to law regulation of these institutes, but also covers other aspects such as religion, philosophy and science. It is designed so that each and every chapter is in its introductory section devoted to the formulation of the topic, the historical development in the Czech Republic but also abroad, it introduces the possible procedures and attitudes, it mentions for example and briefly compares similar institutes. Other parts of the diploma deal with legislation whether the right to life, abortion or euthanasia, provides comparison of domestic legislation with internationals. In light of the judgments of the European Court of Human Rights points the views and attitudes on the subject at the international level. The final section is then evaluated core issues especially from the standpoint of law.

KLÍČOVÁ SLOVA

Klíčová slova: právo na život, umělé přerušení těhotenství, euthanasie, dříve vyslovená přání, asistovaná sebevražda

Key words: Righth to Life, abortion, euthanasia, living will, assisted suicide